БАЙГААЛИИН БАЯЛИГЫЕ ЕХЭЭР ОЛОҺОН ГЕОЛОГУУД, АЖАХЫГАА АМЖАЛТАТАЙГААР ХҮГЖӨӨЖЭ БАЙҺАН «СИБИРЯК» КОЛХОЗОЙ ГЭШҮҮД, ТААНАРЫЕ ҮНДЭР ШАГНАЛААРТНАЙ АМАРШАЛНАБДИ

...Ы ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! — 48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...С-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 37 (13353) | 1971 оной февралиин 13, суббото | Сэн 2 мүн

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

...АЙШААН ДЭМЖЭБЭ

...Коммунис партиингаа ээл... съездые ажалай шэнэ амжал... гэжэ ажалша хүн бү... Съездын хүндэлэлэй мүрысөөнэй үедэ шэнэ ... харгадажа, хаа хаанагүй ... байһаар.

..., Ленинградай түрүү ... үйлэдбэриин ... жэшээгээр шэнэ та... тусэбые болзорһоонь ... түлөө мүрысөөн ... промышленна пред... дэлгэрээ. «Электро...» заводой электромеханиче... хүдэлмэришэн Миросла... Москвагай С. М. Киро... «Динамо» заводой ... үүсхэлые дэмжэн, ... табан жэлэй даабариие ... урид дүүргэхэ социа... мүрысөөндэ оролсобо.

...ва Кабезская шэнэ табан ... тусэбые дүрбэн жэлэй турша-да дүүргэхэ гэжэ шиидээ. Имэ уялга абахынгаа урда тэрэ һайнаар бодомжолжо үзэһэн юм. Халаан бүриингөө даабариие үдэр бүхэндэ 150 процент хүргэжэ байбал, табан жэлэй түсэб 1975 оной мартын 8-най үдэр болотор дүүргэгдэхэ гэжэ тодорхойлоо. Заводой түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн М. Кабезская энээнһээ урдахи табан жэлэйнгээ даабариие болзорһоонь холо урид дүүргээ һэн.

Заводой түрүүшүүл нүхэрэйнгөө үүсхэлые дэмжэн, өөһэдынгөө даабариие болзорһоонь уридшалан дүүргэхын түлөө мүрысэжэ эхилээ. Кран бүтээлгын цехэй токарь Константин Антонов табан жэлэй түрүүшын 1971 оной түсэбые ноябриин һайндэр болотор, өөрынгөө табан жэлэй даабариие 1975 оной майн нэгэн болотор дүүргэхэ социалис уялга абаба. Гадна ажалай эрхэ байдал һайжаруулха, материал алмаха, продукциин шанар дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан урлан нарижуулгын табан дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ гэжэ хараалаа. Константин Антонов өөрөө һайнаар ажаллажа, даабаря уридшалан дүүргэхэтэй хамта, дүй дүршэлөө бусад хүдэлмэришэдтэ дамжуулан үгэхэ, токариин мэргэжэлдэ табан залуу хүдэлмэришэдые һургаха юм.

Шудхалгын цехэй хүдэлмэришэн Матвей Салимов өөрынгөө табан жэлэй түсэбые дүрбэн жэлэй хугасаада дүүргэхэ гэжэ шиидэбэ. Тэрэ табан жэлэй туршада ажалайнгаа бүтээсые 40 процентээр дээшэлүүлхэ болоо. Нүхэр Салимов дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэдэй нэгэн. Шудхалгын технологи һайнаар шудаланхай, ажалаа зүбөөр эмхидхэнхэй. Тиигэжэ тэрэ ехэ бүтээсэтэйгөөр ажалладаг.

Өөрынгөө табан жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ үүсхэл халуунаар дэмжэгдэжэ байнхай. Заводой экономист, нормировщик, мастер, технологууд хүдэлмэришэдэй абаһан уялга тодорхойлжо, тооложо үзэнэ. Мүн табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ ямар арга боломжын мастерска участок, бригада бүхэндэ бии байһаниинь элирүүлэгдэнэ.

Хэрэгтэй материал, зэр зэмсэгээр, инструментнүүдээр хүдэлмэришэдые саг соонь хангажа, хүдэлмэриин сагые зүбөөр хэрэглэжэ, бүтээсэ эхэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал тэдэндэ олгожо байбал, түрүүшүүлэй уялга бодото дээрээ дүүргэгдэхэ гэһэн тобшолол хэгдээ.

Н. ДЕМИН,
«Электромашина» заводой ажалай болон салин хүлһэнэй таһагай ахалагша инженер.

ДААБАРЯ ДҮҮРГЭБЭ

ХОРИ. **(Телефоноор абтаба).** Наймадахи түсэбтэ табан жэлэй даабариие амжалтатайгаар дүүргэһэн республикын суута гэр бүлэ хонишод, партиин XXIII съездын делегат Н. Л. Тогмитова, мүнөө ахалагша хонишон болон дэбжүүлэгдэһэн Б-Д. Ц. Гончиков гэгшэд һүүлэй мэдээнэй ёһоор, харууһалжа байһан 546 хонидой толгой бүриһөөнь хурьга түрүүлжэ абаад, нэгэшье толгой гарзалуулангүй түлжөөжэ байна. Иигэжэ шэнэ табан жэлэй түрүүшынь жэлдэ бэелүүлхэ даабаря үлүүлэн дүүргээд, зуун эхэ хонин бүхэнһөө 102 хурьга түлжүүлхэ гэһэн социалис уялгаяа мэнэ мэнэ дүүргэхэнь. Ушарынь хадаа, хурьгалха хонид эдэндэ үшөө олон.

Ц. ШИРАПДОРЖИЕВ,
Үдын совхозой парткомой секретарь.

* * *

АЖАГЛАЛТА: **Хориин аймагай Үдын совхозой хонишод Н. Л. Тогмитова, Б-Д. Ц. Гончиков гэгшэдэй 1966—1970 онуудай туршада хэһэн хүдэлмэри, амжалта тухай энэ номерой хоёрдохи хуудаһанда толилһон материалтай танилсахыетнай хүсэнэбди.**

...ҮҮРЭХЭ ДҮТЭАӨӨ

...нгша ондо Хяагтын совхозой бүхы отделенинүүдтэ хамта дээ... 8 мянган хурьгад абтаха түсэбтэй гэхэ гү, али зуун эхэ хо...нһөө 90 хурьган түлжүүлэгдэхэ ёһотой юм.

...гэгшэ январь һарада ажахын бүхы 21 отарада хурьгад үдэр ... адхараа. Тиигэжэ совхоздо мүнөө хамта 10,5 мянга гаран ... абтаад, үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Эндэхи зарим тү...шодой даадаг отарануудта түл абтажа дүүрэхэ дүтэлэнхэй. ...нь, совхозой эгээл эрхим хонишодой нэгэн Дамдин-Сүрүн ...ылов мүнөө зуун эхэ хонин бүриһөө 97 хурьга абаа. Үшөө ... дүтэлһэн хонид бии.

И. ДЫЛГЫРОВ.

...ЗОРИЛГОЁО ТОДОРХОЙЛБО

...МЕНСК. **(Телефоноор абтаба).** Аймагай хүдөө ... түрүүшүүлэй зүблөөн һаяхан боложо, «1970 ... жэлэй дүнгүүд ба шэнэ табан жэлэй түрүүшын ... дүүргэгдэхэ зорилгонууд» гэһэн асуудал зүб... Энэ асуудалаар КПСС-эй райкомой нэгэдэхи ... И. Б. Михеев элидхэл хэһэн байна.

...ой хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үнгэрһэн ... туйлаһан зарим амжалтанууд тухай элидхэл... зуураа, хэрэглэгдээгүй арга боломжонуу... элирхэйлжэ, саашадаа ниитын адууһа малһаа аб... ашаг шамые улам дээшэлүүлхэ, үбһэ тэжээл ... бэлэдхэхэ малай үүлтэр һайжаруулха асуу...дта гол анхаралаа хандуулһан байна.

... ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ Зэдын ...-молибденэй комбинадай директор Г. Б. Бан... халажа, аймагай колхоз болон совхозуудта ... туһаламжа хүргэхэ асуудалда тогтобо. Тиихэдэ ...элой совхозой суута мал адуулагша, Буряадай ...й габьяата малшан Б. С. Шагдуров, «Победа» ... түрүүлэгшэ Г. Г. Цыдыпов, «Коммунизмын ... колхозой бэрхэ адуушан А. П. Дылыков, Далахайн совхозой парткомой секретарь Ц. Б. Бальжанов болон бусад үгэ хэлээ.

Зүблөөндэ хабаадалсаһан түрүүшүүлдэ КПСС-эй райкомой, аймгүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамота болон үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаба.

Закаменск хотын промышленна предприятинуудай коллективүүд шефтээ абаһан колхоз, совхозуудайнгаа түрүүшүүлые урижа, нүхэд ёһоной уулзалга эмхидхэһэн, саашанхи зорилгонуудаа тодорхойлһон байна.

Захааминай аймагтай хэдэн жэл удаа мүрысэдэг Яруунын аймагай түлөөлэгшэд энэ зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаа. Мүн Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. И. Дубровский зүблөөндэ байлсажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ.

Аймагай хүдөө ажахын түрүүшүүлэй зүблөөндэ хабаадалсагшад 1971 оной социалис уялгануудые баталан абаа.

Ф. ДУДАРЕЕВ,
КПСС-эй райкомой таһагые даагша.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

РСФСР-эй КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДЫЕ, ХҮДӨӨ АЖАХЫН БУСАД ПРЕДПРИЯТИНУУД БА ЭМХИНҮҮДЫЕ СССР-эй ОРДЕНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Хүдөө ажахын үйлэдбэри хүгжөөлгэдэ, газар тариалангай ба мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха табан жэлэйнгээ түсэб дүүргэлгэдэ амжалта туйлаһанайнь түлөө шагнаха гэбэл:

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР:

Буряадай АССР-эй Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозые.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.

ҮНДЭР СЭГНЭЛТЭДЭ ХҮРТЭБЭ

Буряадай территориальна геологическа управлениин Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһантай дашарамдуулан, үсэгэлдэр управлениин хүдэлмэрилэгшэдэй, аймагуудтахи партинуудта ажаллажа байгшадай баярай митингнүүд болоо. Митинг дээрэ үгэ хэлэһэн хүнүүд үнгэрһэн табан жэл соо геологуудай туйлаһан амжалта тушаа тодорхойлон хэлээ.

Геологууд ашагта малтамалнуудаар баян республикынгаа газар дайдые һайнаар шэнжэлээ. Байгаалиин баялигуудые бэдэрэн олохо, шэнжэлэн тодорхойлхо, арад зоной аша туһада зорюулха талаар үнгэрһэн табан жэлэй туршада үрэ ехэтэй хүдэлмэри хэгдэбэ.

Бүхы дээрээ республикымнай арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбтэ табан жэлэй даабариие болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ геологуудай оруулһан туһа нэмэри тон ехэ юм. Тэдэнэр һүүлэй үедэ ашагта малтамалнуудай 27 хэбтэшэ шэнжэлжэ, промышленна ашаглалгада тушааһан байна.

Экономико хүгжөөлгэдэ айхабтар ехэ удха шанартай үнэтэ олон баялигуудай бии байһаниинь тодорхойлогдобо. Вольфрамай баян нөөсэтэй Юнхэрэй болон Мухар-Талын перлидэй, хризотил-асбестын Молодежно болон Ошурковай апатидай, полиметаллаар баян Озерныи болон кварцева элһэнэй Черемшанска хэбтэшэ технико-экономическа талаараа хүсэд һайнаар шэнжэлэгдэжэ, промышленна ашаглалгада тушаагдаа.

Эгээл шухала гэжэ тоологдоһон эдэ баялигууд ганса республикада ехэ удха шанартай бэшэ, мүн ороной арадай ажахы хүгжөөхэ, тэрэнэй олон һалбаринуудые хэрэгтэй ашагта малтамалнууд болон зүйлнүүдээр таһалгаряагүй һайнаар хангажа байха арга олгоно. Вольфраммолибденэй руда малтан абадаг Зэдын комбинат геологуудай бэдэрэлгэ-шэнжэлгын ехэ хүдэлмэри хэһэнэй ашаар вольфрам абалгын хэмжээе аяар 2—2,5 дахин ехэдхэхэ болоо.

Геологуудай шэнжэлэн тодорхойлһон Молодежныи хризотил-асбестын уурхай орон дотороо, дэлхэй дээрэшье ехэ шухаг юм. Ашагта малтамалнуудые элирүүлэн тодорхойлхо Гүрэнэй комисси геологуудай энэ хүдэлмэриие эрхим һайн гэһэн сэгнэлтэтэйгээр тушаан абаа һэн.

Ошурковай апатидые ашаглаха Забайкальска комбинат эмхидхэхэ тухай гүрэнэй шиидхэбэри абтаа. Жэлдээ нэгэ миллион 500 мянган тонно апатидай концентрат үйлэдбэрилхэ энэ комбинат шэнэ табан жэлэй шухала барилгануудай тоодо оролсоно.

Технико-экономическа талаарнь абажа хараа һаа, геологуудай хэһэн хүдэлмэри бүришье ашаг ехэтэй юм. Табан жэлэй үедэ ашагта малтамалнуудые бэдэрэн олохо, шэнжэлэн тодорхойлхо хэрэгтэ 81 миллион түхэриг мүнгэн зөөри гаргашалагдаа. Харин эдэ малтамалнуудай үнэ сэн 187 миллиард түхэригэй болохо юм. Ондоогоор тайлбарилан хэлэхэдэ, нэгэ түхэриг бүхэнэй гаргаша 230 түхэригэй олзо доход гүрэндэ үгэхэ болоно.

Партиин обкомой секретарь К. М. Продайвода КПСС-эй обкомой, республикын правительствын зүгһөө геологуудые амаршалаа.

Зурагууд дээрэ: Буряадай геологоуправлениин хүдэлмэрилэгшэд газетэдэ толилогдоһон СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указтай танилсажа байна.

Геологоуправлениин түрүүшүүл (зүүн гарһаа): Озерно, «Молодежный» гэжэ газарнуудта ашагта малтамалнуудые бэдэрэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан ахалагша геолог Иван Николаевич Бабкин, геолог Александр Александрович Малышев.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

ХҮН ЗОНИИЕ ОЛООР ХЮДАХА ЯДЕРНА БА БУСАД ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ОКЕАН, ДАЛАЙНУУДАЙ ОЁОРТО, ТЭРЭЭН ДООГУУР БАЙЛГАХА ЯБАДАЛ ХОРИМЖОЛХО ТУХАЙ ДОГОВОРТО ГАР ТАБИЛГЫН ҮЕДЭ А. Н. КОСЫГИНАЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...гүүд, ...одинууд!

...рна зэбсэг, хүн зониие олоорнь ... бусадшье зэбсэгүүдые океан, ...нуудай оёорто, тэрээн доогуур ...ха ябадалые хоримжолхо тухай ...рто гар табилгын мүнөөдэр эхил...һанда сэдьхэлээ ханангги байһа... Совет правительствын нэрэһээ элир... мэдүүлхыемни зүбшөөгыт. Улас...дын энэ шухала документые Нэ... Нациинуудай Организациин Ге...льна Ассамблейн XXV сесси һай... байгаа. Далайн оёор тухай хэл...талалга уласхоорондын байдалда ...үлөөгөө сохом үзүүлхэнь лабтай. ... зон гээшэмнай эрдэм-техникын ...нэй ашаар замби түбиин шэнэ, ... урда мэдэгдээгүй байһан хубиие ... далайнуудай оёорые ашаглаха ... болобо. Гэхэтэй хамта, ядерна ... хүн зониие олоор хюдалгын он... зэбсэг далайн оёорто нюуха, ...аха арга боломжо бии болоо. ... далайн оёорые тэрэ мэтээр ашаг... болоо һаа, буу зэбсэг бүрил ехээр ...гдэхэ һэн. Тиимэ юумые саг ... болюулхэ, сараха хэрэгтэй боло... байна. Түби дэлхэйн шэнэ хубида, ... оршон байдалда буу зэбсэг түхеэ... уридшалан болюулхын орондо. ... зэбсэгэй түхеэрэгдэһэн хойнонь ...улха гээшэ һураггүй бэрхэшээлтэй ... дүй дүршэл харуулна ха юм.

... лэ аюултай зэбсэгүүдые далайн ...то тодхохо, байлгаха ябадалда һаад ... гэһэн зорилго мүнөөдэр гар табиг... байгаа договор урдаа табина. Оке...лайнуудай оёорто ондоошье түхэ... зэбсэг түхеэрхэ ябадал уридшалан ...улха саашанхи хэмжээнүүд тухай ...дээгөө үргэлжэлүүлхэ гэжэ тус ... дотор хараалагдана.

...лайн оёорые дайн сэрэгэй зорилгоор хэрэглэхэ ябадалые бүримүһэн зайсуулха зам дээрэхи түрүүшын алхам гэжэ энэ договорые Совет правительство тоолоод, тус зорилго бэелүүлхэ оролдолго гаргахаар бэлэн байна.

Ядерна зэбсэгтэй гүрэнүүдые хамагай түрүүн хоримжолһон, далайн оёор тухай договор бүхы оронуудай, бүхы арадуудай аюулгүй байдал хангаха гэһэн зорилготой юм. Тиимэһээ уласхоорондын шахардуу байдалые зөөлэрүүлгэдэ, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаа һайжаруулгада тэрэ договор туһалха. Далайн оёорые амгалан зорилгоор ашаглаха, тэндэхи баялигые хэрэглэхэ эрхим һайн эрхэ нүхэсэл бии болгоходо тэрэ договор баһа туһалха.

Буу зэбсэг юрэнхы дээрэнь хуряалгын таһаршагүй нэгэ хубинь гэжэ далайн оёор тухай договорые тоолоходо болохо. Буу зэбсэг ехээр түхеэрэлгэдэ эсэргүү, ядерна, химическэ ба бактериологическа зэбсэг хоримжолхын түлөө, харин сэрэгэй баазануудые усадхахын түлөө, буу зэбсэг хуряалгын бусад асуудалнуудые шиидхэхын түлөө үсэд тэмсэл бусад социалис оронуудтай хамта Советскэ Союз ябуулна. Стратегическэ зэбсэг хизаарлаха хэлсээнэй баталагдааһаань, һайшааха һэмди гэжэ хэдэн дахин мэдүүлээбди.

Ядерна туршалга зарим тэдыгээр болюулха тухай договор, ядерна зэбсэг тараахагүй гэһэн договор гэхэ мэтын, буу зэбсэг түхеэрэлгые хизаарлаха зорилготой уласхоорондын хэлсээнүүдые, тэрэ тоодо далайн оёор тухай договорые баталха гээшэ бэлэн хэрэг байгаагүй юм. Тэдэ договорнуудые зохёохо үедэ бэрхэшээлнүүдшье тохёолдоһон. хөөрэлдөөндэ хабаадагшадай дунда арсалдааншье гараһан байха. Гэбэшье үгэеэ ойлголсохо арга олдодог юм гэжэ дүй дүршэл харуулба. Буу зэбсэг ехээр түхеэрэлгые болюулха, буу зэбсэгээ хуряаха хойшолуулагдашагүй асуудалнуудые шиидхэлсэхын тулада хүсэ шадалаа хайрлангүйгөөр Совет правительство саашадаашье оролдохо байна.

Уласхоорондын шахардуу байдалые, ээрхэг түримхэй ябуулгануудые бүри шангадуулха бэшэ, харин эб найрамдалые сахин бэхижүүлхэ зорилго гадаадынгаа политикада гүрэнүүдэй бодото дээрэнь бэелүүлээд байбал, энэ договор шэнги хэмжээ ябуулгануудай эб найрамдалда айхабтар ехээр туһалханиинь ойлгосотой.

Ядерна зэбсэг, хүн зониие олоор хюдалгын бусадшье зэбсэгүүдые океан, далайнуудай оёорто, тэрээн доогуур байлгаха ябадалые хоримжолхо тухай договорто тон олон гүрэн гарнуудаа табижа, эсэслэн баталха, тэрэ договор ойрын сагта хүсэндөө орохо бэзэ гэжэ найдажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхыемни зүбшөөгыт.

Советскэ Союз энэ договорто гараа табина, яахадааб гэхэдэ, эб найрамдал бэхижүүлхэ, арадуудай аюулгүй байдал хангаха гэһэн манай гүрэнэй ленинскэ гадаадын политикын тодорхой зорилгодо энэмнай хүсэд тааралдана ха юм.

ДОГОВОРТО ГАР ТАБИГДАБА

Ядерна зэбсэг, хүн зониие олоорнь хюдаха бусадшье зэбсэгүүдые океан, далайнуудай оёорто, тэрээн доогуур байлгаха ябадал хоримжолхо тухай договорые ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXV сесси 1970 оной декабриин 7-до һайшааһан байгаа. Советскэ Союз, Америкын Холбоото Штадууд ба Великобритани үүсхэл гаргаһан гурбан орон болохо гэжэ договороор уридшалан хараалагдаа һэн.

Тэрэнэй ёһоор, февралиин 11-дэ тус договорто гар табигдаба.

Москвада, үүсхэл гаргагша гурбан гүрэнэй иимэ түлөөлэгшэд договорто гарнуудаа табиба: Советскэ Союзай нэрэһээ—СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, Великобританиин нэрэһээ—Советскэ Союзда байдаг Великобританиин элшэн сайд сэр Данкен А. Вильсон, США-гай нэрэһээ—Советскэ Союзда байдаг Америкын Холбоото Штадуудай элшэн сайд Джекоб Д. Бим.

Договорто гар табигдаһанай һүүлээр СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин үгэ хэлэбэ.

Өөһэдынгөө гүрэнүүдэй нэрэһээ договорто иимэ хүнүүд гарнуудаа баһа табиба: Польшын Арадай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Стефан Ендриховский, Финляндиин элшэн сайд Бьерн-Олаф Георг Алхолм, Чехословакиин Социалис Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Ян Марко, Канадын элшэн сайд Роберт А. Д. Форд, Германиин Демократическа Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Отто Винцер, Иорданиин хашимит хаанта гүрэнэй элшэн сайд Хасан А. Ибрагим, Болгариин Арадай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Иван Башев, Венгриин Арадай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Янош Петер, Ливанай республикын элшэн сайд Наим Амиуни, Румыниин Социалис Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министр Корнелиу Мэнеску, Монголой Арадай Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Дугерсуренгийн Эрдэмбилэг, Гвинейн республикын элшэн сайд Иоро Диара, Исландиин элшэн сайд Оддур Гудйонссон ба бусад—хамта 40 гүрэнэй түлөөлэгшэд.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Л. В. Смирнов ба албан тушаалта бусад хүнүүд договорто гар табилгын үедэ байлсаба. (ТАСС).

XXIII Съездhээ съезд хүрэтэр XXIV

БЭЕЛҺЭН ХҮСЭЛ

Хориин аймагай Үдын совхозой ахалагша хонишон Н. Л. Тогмитова КПСС-эй XXIII съездын делегат байhан. Хонишоноор ото худэлжэ ябаhаар. Гэр бүлеэрээ нэгэ томо hүрэг харууhалжа байдаг юм. Нүхэрынь — Б-Д. Ц. Гончиков баhал коммунист, үнинэй хонишон.

Партиин үнгэрhэн дээдын ехэ хуралдаанай делегат хоёр съездын хоорондо хэр худэлжэ гараба гээшэб. Нютагайнгаа, республикын коммунистнуудай түлөөлэгшэдэй конференци дээрэ партиин XXIII съездын делегат болгон hунгаhан ехэ этигэл найдабариинь хэр харюулба, ээлжээтэ съездые хэр зэргын амжалтатайгаар угтаба гээшэб?

Эдэ хоёр коммунистнуудай ажал хэрэг тухай доро бэшэгдэнэ.

БАТО-ДАЛАЙТАН, хоюулан хонишод боложо Дундада зөөжэ ошоhоор арбан хоёр жэл үнгэршэбэ. Хүлэй үртөөhөө энэ нютаг хараанай газарта оршодог юм. Тиимэшье hаань, тэрэ хүндыдэ түбхинэhэн энэ айлайда ошохо, ажал хэрэгтэйнь танилсаха гээ hаа, адаг зургаа-долоон модо ғалгюулжал хүрэгдэхэ байха. Арба гаран жэлдэ таhалгаряагүй тосхонhоо холо, нютаг зонhоо таhархай ажаhууха гээшэ илангаяа залуу айлайда тиимэшье аятай зүйл бэшэ юм ааб даа.

Гэбэшье үхибүүднай баганууд, үгышье hаа, эдэнэрнай hургуулиин наhанай болоо, тосхонhоо холо байжа хүдэлхэ аргамнай үгы гэхэ мэтын шалтагаан энэ үедэ нэгэтэшье тэдэнэй дурдахыень дуулаhан хүн байхагүй. Тэрэл гэhээр жэлэй дүрбэн сагта энэл Дундада хүндыдөө ажаhууhан, ажаллаhан зангаараа, Бато-Далай Цыденовичэй отделениие эрхилэгшын тушаалда дэбжүүлэгдээд, хоёр жэлhээ үлүү сагта хүдэлхэдэньшье, Намжилма Ламхановна хонидоо огто орхёогүй, хажуудаа туhалагшые абаад, энэл ажалдаа хүдэлhөөр ябаа. Тиихэ зуураа ахалагша хонишон гэhэн харюусалгатай даабари ходо даажа, тэрэнээ hайнаар дүүргэжэ ябаhан тушаань доро дэлгэрэнгыгээр үгүүлэгдэхэ.

Эхэ хонидые харууhалхада дүй дүршэл, онол шадабари, анхарал оролдолго хэмгүй ехэ хэрэгтэй ха юм даа. Түлэй абтаса, нарай малай түлжэсэ, нооhоной гараса, эхэ малай шадал тэнхээнь—хуул харууhанhаа болодог гэжэ бултанда мэдээжэ зүйл ааб даа. Иигэжэ хэлэхэдэ яhала бэлэншье. Юрэдөө, hанаhан соо, амарханаар, зүн дэгээн бүтэжэ байдаг юумэн гэжэ хаана байхаб. Дүй оншыень олоhон лэ, анхарал оролдолгоёо гаргаhан лэ малшад туханданъ х ү р э д э г, хонин hүрэгөө улам үсхэдэг, шэмыень арьбадхадаг гэжэ бодото байдал гэршэлэн харуулдаг шуу. Иигэжэл хүдэлхэдэнь Намжилма Тогмитова Бато-Далай Гончиков хоёрой ажал хэрэгэй суурхаhаниинь, жэшээ болоhониинь олоной анхарал татаха байха.

Арбан хоёр жэл. Эдэ жэлнүүд хойно хойноhоо hубарилдан үнгэрбэ. Удаан лэ саг гээшэ. Гэбэшье Бато-Далайтан ажалайнгаа охин соогуур эдэ жэлнүүдэй ходорон талииhые хүсэд обёоронгүй үлэшэhэншье байжа болохо. Ажалдаа шуналтай, нэтэрүү, гэдэргээ хараха сүлөөгүй хүдэлжэ ябадаг хүнүүдтэ, нээрээшье, үдэрэй ошоhон мэдэгдэнгүй үнгэршэдэг ха юм даа. Мал ажал гээшэмнай анханhаал иимэ табисууртай үйлэдбэри гэхэ юм гү, али hалбари бшуу. Теэд мүнөөдэр байжа байг лэ даа, үглөөдэр тэдэнээ эдеэлүүлнэ гү, али адуулна бээзэбди гэжэ хойшонь заашье hунааха хүдэлмэри бэшэл. Иимэл хадань үдэр hүни, хоног hара, он жэл богони шэнги байдаг, «хонишод боложо, эндэ зөөжэ ерэhэмнай hаял шэнги hанаанда ородог агша» гэжэ тэдэнэй хэлэдэгынь топ зүб.

МАНДАТ №0748

БЭРХЭ ХҮНҮҮДЭЙ хэhэн ажал оролдоhоноойнь зэргээр харюулдаг, амжалта асардаг, хэрэгынь ходо бүтэсэтэй, урагшатай байдаг. Тэрэньшье ойлгосотой. Намжилма Ламхановна Бато-Далай Цыденович хоёр эхилхэhээн шуналтайгаар ажаллажа, түрүүшын жэлhээ бэрхэ малшад болохо байhанаа элирхэйлhэн, тэрэ үедэ түрүүшүүлэй түйладаг жэшээтэ үрэ дүншье гартань баригдажа захалhан бэлэй.

Урагшаа зүдхэмжэтэй, эдэбхитэй ажалша залуу хонишод кандидадай нэгэ жэлэй стажай шалгалта эрхимээр барижа, хоюулан 1964 ондо Коммунис партиин гэшүүндэ абтаха хуби заяатай байhан юм. Иигэжэ тэдэ хоёр юрын хонишод бэшэ, мүн коммунист гэhэн үндэр нэрэ зэргэтэй боложо, харюусалга дээрээ үшөө дабхар харюусалгатай, партийна алибаа даабари дүүргэхэ, жэшээ харуулан, түрүү зэргэдэ ябаха уялгатай болоhоноо гүн сэдьхэлhээ мэдэрhэниинь мэдээжэ. Тэрэ харюусалга уялга хоёроо хэр зэргэ дүүргэлтэ болгожо ябана гээшэб? Тэрэ гэhэнhээ хойшо эдэ коммунистнуудай ажабайдалда ямар хубилалта болооб, ямар үрэ дүн түйлааб? Эдэ асуудалнуудта харюу үгэлтэй хаш.

Хубилалташье ехэ, эрхим жэшээтэ үрэ дүншье түйлагдана. 1965 оной барагдахада, түсэбтэ долоон жэл түгэсөө hааб даа. Энэ долоон жэлэй хугасаада амжалта hайнтайгаар хүдэлжэ гараhанайнгаа түлөө ахалагша хонишон Намжилма Ламхановна Тогмитова «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орден энгэртээ зүүхэ золтой байгаа. Үшөө тиихэдэ 1966 оной эхеэр зарлагдаhан областной партийна конференци тэрэниие КПСС-эй XXIII съездын делегадаар, партиин обкомой гэшүүнээр hунгаа hэн.

— Саг ямаршье түргэн ябана гээшэб. Түрэл партиимнай XXIII съездын болоhон саг hаял шэнги сэдьхэл бодолдомни тодоор үзэгдэхэдэл гэнэ. Теэд табан жэл удахагүй болохонь лэ даа. Намайе, юрын малшан эхэнэрые тэрэ съездын делегадаар hунгажа, партиин дээдэ ехэ хуралдаанда хабаадалсаха ямар ехэ хуби заяа олгоо hэм. Тиихэ үедөө КПСС-эй XXIII съездын хараалhан бүхы шиидхэбэринүүдые гараа үргэн баталалсаhан коммунист туладаа, тэдэнэй дүүргэлтын түлөө ямар ехэ харюусалгатай гээшэбиб гэжэ бодолгото ходо боложол ябадагби,— гэжэ Намжилма Ламхановнагай манай «Буряад үнэн» газетэдэ толилhон «Коммунист, тэрэнэй уялга ба харюусалга» гэhэн бэшэгэйнгээ эхиндэ үгүүлhыень уншагшад hанана ёhотой.

Съездын хүдэлмэридэ хабаадалсажа, тоосоото элидхэл болон делегадуудай хэлэhэн үгэнүүдые анхаран шагнажа hууходаа, ороной суута хүнүүдэй ажал хэрэгтэйнь шуналтайгаар танилсахадаа, Намжилма Тогмитовагай ойлгоhон, hонирхоhон юумэнүүдынь барагдашагүй олон байгаа hааб даа.

Тиихэдэ сэдьхэhэнээ, зүрхэеэ хүдэлгэhэнөө лаблан баталхахые хүсэhэншэг: «Эдэ байнал даа, XXIII партсъездын бүхы материалнууд. Делегат бүхэндэ эдэниие тиихэдэ үдэр бүри барюулжа байhан юм, харагты» гэжэ хэдэн ном манай урда табижархёо hэн. Съездын заседани бүхэнэй хүдэлмэриие үгэшье хороонгүй гүйсэд бэшэhэн 16 бюллетень! Зүб лэ даа, энэ арбан зургаан дэбтэр соо арбан үдэрэй туршада үргэлжэлhэн тэрэ съездын түүхэ түгэс бэшэгдэнхэй бшуу. Энэ арбан үдэрэй туршада Хориин элдин талын жэирэй малшан эхэнэр партиин аргагүй ехэ, гүн шухала хэрэг шиидхэлсэжэ hуугаа бэлэй. Эхилээд байhан түсэбтэ табан жэлэй туршада бэелүүлхээр түрэл партиингаа хараалhан шиидхэбэринүүдэй бодото дүүргэлтын түлөө харюусалгатай байhандаа бодолгодо абтаагүйдөө арганьгүй байгаа ха юм. Энэ тэмсэлдэ өөрынгөө хубитые заатагүй оруулалсаха гэhэн зорилго тэрэ урдаа табиhан бэлэй.

КПСС-эй XXIII съездын делегадаар hунгагдажа, тэрэ хуралдаанда ехэ хэрэг шиидхэлсэhыень үнэмшэлhэн ягаа-улаан хатуу саарhан дээрэ барлаhан 0748 номертой Мандат партийна билет соогоо хадагалжа, сэдьхэл дүүрэн, баяр баясхалантай нютагаа бусаhан Намжилма Ламхановна хүсэhэн зорилгодоо хүрэхын түлөө хам ороо бэлэй.

ХАРУУҺАН ЛЭ ХАМАГЫЕ ШИИДХЭДЭГ

ОЮН ЖЭЛДЭ нэгэ ажал даажа ябахадаа, тэрээндээ тон мэргэжэhэн, дүршэhэн малшад гээшэ. Гансал шадабаряар баяжаа бэшэ, үшөө энэ үедэ хониной хабууhые нэгэ гуримтай болгохо хэрэгтэ анхарал ходо табижа ябана. Жэл жэлэйнгээ хүдэлмэриие алишье талаhаань наринаар адаглаха, тиихэдэ hайн, ниихэдэ муу гэжэ мэдэдэг болохо гээшэ ехэл аша туhатай хэрэг.

— Малай шадал hайн лэ hаа, түлшье абтаха, нооhоншье гараха байха. Теэд малай шадал тэнхээ харууhанhаал болоно гэжэ бодогшоб. Харууhан лэ хамагые шиидхэхэ байха даа,— гэжэ Бато-Далай Цыденович манда хөөрөө hэн. Энэ сэдьхэлээ ганса манда хэлээ бэшэ.

Малаа хүхэ ногооной үедэ хүшэлүүлжэ шадаагүй хадаа, юрэдөө, юумэн бирагдахагүй даа гэжэ эдэ хоёр хонишод дабтан дабтан хэлэдэг. Тиимэ хадань, зунай халуун сагта эдэ хонишод үглөөнэй дүрбэн часта хонидоо бэлшээридэ туудаг, наранай үлэмжэ шангаар шарабал, шиигтэй гү, али hүүдэр газарта тиирүүлээд, удаань үдэшын 10—11 час болотор заатагүй бэлшээдэг гуримтай. Үдын гол жэлhээ жэлдэ ган гасуурта дайрантуу байжа, хүдөө газар, хада гүбээнүүд ян гандахаяал hанадаг гээшэ. Хэды тиимэшье hаань, Бато-Далайтан имагтал малаа угаа ханалгатайгаар адуулжа, тобир тарганаар намарые угтадаг. «Хонид гандуу жэлнүүдтэ үлүүсэ таргалдаг юм» гэжэ Гончиковой хэлэхэдэнь, үлүү гайхахааршье юумэн үгыл хаш.

Намар тээшээ болоходо, саг соонь үбhыень hүрилжэ абаhан хэнзэ ногоото сабшалан, ойро шадарай хадагдаhан тарянай узуур гол бэлшээринь болодог. Энэшье үедэ адуулга зунайхиhаа hулардаггүй, түхэреэн үдэр соо бүрэнхыhөө бүрэнхы туласа хонидынь бэлшэдэг, бүри мяхажадаг. «Юрэдөөл, мал гээшэ бэлшэжэл ябахадаа шадалаа буурадаггүй, бүри шамбайрдаг гэжэ hанагшабди. Үбэлдөөшье түрэ түрэтэрнь, үглөөгүүр hайса халуулаад, адаг гурбан часай туршада бэлшээhээр лэ байгшабди. Зариман юундэшьеб хорёодоол хаахала забдагша. Тэрэ буруу даа»,—гэжэ Бато-Далайтан онсолдог.

— 1970 ондо үбэл хонидоо түрүүшынхеэ түрүүлээбди. Урда тээнь хабарай түл абадаг hэмди. Ойлгогдоогүй байгдаа гээшэ ха. Хээли ехэтэй болоhон хонидтоо зелёнко, талханай зүйл холиhон тэжээл эдюулдэг байгаабди. Шадалыень hайжаруулха, hү оруулха гэжэ бодогдоо hааб лаа. Харин тэрэмнай хойшолонтой байшоо hэн. Хурса тэжээл эдиhэн эхеэ хүхэhэн хурьгад шэшэжэ захалhан юм. Харин мүнөө гансал үбhэ садатарнь үгэнэбди. Хурьгалhаншье хойнонь неделиин туршада зелёнко, тарянай зүйл огто эдюулнэгүйбди. Хурьгадынь боргожобо гэхэдээл, шэмэ хурсатай тэжээл түрэhэн эхэ хонидто нэмэжэ үгтэнэ. Мүнөө эдэ шэнэ гараад байhан нарай хурьгадые харагты. Нэгэниинышье шэшээгүй,—гэжэ хаамаг соогуурхи боргожожошье байhан, нарайшье хурьгадаа харуулжа ябахадаа, Намжилма Тогмитова манда ойлгуулна.

Ганса энээхэн баримта хэhэн ажалайнгаа хайшаа, ямар байhые гэр бүлэ Гончиковтоной ходол ажаглажа, адаглан шэнжэлжэ ябадагые батадхан гэршэлнэ ха юм.

Түхэреэн жэл соо шадалаа гээдэггүй, илангаяа зүн, намарай туршада мяхажан таргалhан эхэ хонид саг соогоо ототой боложо ороондо ородог, түрэсэ hайнтай байдаг. Тиигэжэ толгой тоолон хээлитэй болодог, бэеэ хүсэhэн хурьга түрэдэг байна. Гадна шадал hайнтай эхэ хонид олоороо эхирлэдэг жэшээтэй. Эхир хурьгадшье гансанууд шэнги бэеэ хүсэhэн, өөдэргэнүүд, түргэн түлжэсэтэй, гарзалдагшьегүй юм.

Ойрохон зуура хонидоо бултыень түрүүлхэ гээшэ одоол хүндэхэн, шахардуу байдал тохёолдуулдаг. Хурьгадай «адхаржашье» байхада Бато-Далайтанай тэбдэжэ, ядалдажа байhые харахагүйт. Түл абалгые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтадаг, бүхы юумэнүүдынь саб гэмэ байдаг hэн туладаа, хажууда 3-4 хүнүүдые хурьгашадаар абаад, заашье ядалдангүй энэ хэсүү хаhые дабаад лэ байдаг шуу.

Н. Л. ТОГМИТОВА.

Түрэhэн хурьгадаа 40—40 толгойгоор ами аминдань (сакман) байлгажа түлжүүлдэг. Тиихэдэ эхир хурьгадые хоринhоо дээшэнь гаргадаггүй. Эдэмнай гайтай, онсо оролдоогүйдэ аргагүй ха юм даа. Нарай хурьгадые үдэртөө 4-5 дахин хүхүүлдэг, боргожоhон хойнонь гурба дахин эхэдэнь табидаг. hүтэй хонидой хурьгад арбаад хоноод байхадаа алибаа муу юумэндэ диилдэхээз болёодхидог, үбhэ шэмхэлжэ, юумэ долёожо захалдаг, иигээд лэ боргожохо сагынь захалдаг. Энэл үедэ хонишод, хурьгашад хонидой байра coohoo гарангүй гэхээр хүдэлдэг ааб даа. Тиигээшьегүйдэ аргагүй. Иигэжэ бүлэг бүлэг болгогдоhон хурьгад бэлшээридэ гаратараа ниилэдэггүй, ами аминдаа харууhалагдаhан зангаараа байдаг юм.

Хурьгадай байрые ариг сэбэрээр, саб гэмээр барижа шададаг зон ааб даа. Дулаан, hаруул, агаар түнгалаг. Клеткэ, хаамаг бүхэн коридор талаhаа үбhэнэй хоботоой, адхашье үбhэн хони, хурьгадай хүл доро гэшхэгдэжэ байха юумэн үгы. Сэбэр уhан, хурьгадай шэмхэлхэ, долёохо дабhан, хөө болон бусад хэрэгтэй зүйлнүүдээр гүйсэд. Харахада урматай. Хонишон бүхэн иимээр хүдэлдэг hаа, бултадаал хонин бүриhөө хурьга түлжүүлжэ шадаха hэн ха гэhэн бодол толгойдо дары ороодхихо.

Хашаагай ара талада, баруун тээhээ хашаалан бариhан hарабшатай ханануудаар, томо томо hүринүүдээр, дам саада тээнь үндэр гэгшын бургааhан шүргөөр халхалhан хорёонууд соогуур хэдэн бүлэг болгоhон хонид (түрэhэн, үглөө мүнөө хурьгалхаяа байhан, шадал hулатай болоhон гэхэшэлэн) «үдэшынгөө эдеэлгэдэ оронхой, сэл хүхэ үбhэн соо умбажа байгаа hэн.

ЛУГОВОД—ХОЁРДОХИ МЭРГЭЖЭЛЫНЬ

ЗУН, НАМАРТАА малаа хэршье таргалуулаа, шадал тэнхээнь хүсэлдүүлээ hаа, үбэлдөө гэдэндээ үгэхэ үбhэгүй хадаа, урагшатайгаар ондо оролгон бэрхэ гэжэ мэдээжэ ааб даа. Анхан хонишод боложо эхилхэдээшье «үбэлжөөн шадархи сабшалан манда таhалжа үгэгты. Бидэ арга хургаяа олоод, өөhэдөө сабшажа абахые оролдоно бээзэбди» гэжэ совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ нэгэтэ бэшэ дурдаhан байха. Тиигээдшье тэрэ хүсэhэндөө Бато-Далайтан хүрөө. Үбэлжөөн зуhалан хоёрой хоорондохи булангай 35 гектар сабшалан даажа абаа hэн.

Сабшалан даажа абаад, миин хаража hуубал, ногоон өөрөө ургаха бэшэ. Үшөө ган гасуур зун ушардаг. Тиихэдэнь энэ нимгэн хүрьhэтэй, уhаар ядалдуу газарhаа юу абахабта. Тэрэнhээ хойшо Гончиковтон энээхэн сабшалангаа ёhотойл урданай бууса шэнги болгохо гэжэ эсэшэ сусалшагүйгөөр ажаллаа. Дундадын горхонhоо эхитэй гүбээгэй хаягаар хотиргойтоhон аад, эдэгэжэ эхилhэн ханааб али зэргэ заhаа, хаалта боолтыень шэнэлээ, hэльбээ, хэды шэнээн ехэ наг шэбхэ шарга, тэргээр зөөжэ, сабшалан дээрээ адхаа, тараагаа гээшэб. Үнгэрhэн жэлнүүдтэ эдэ хэhэн юумэнүүдыень тоолохо болоо hаа нилээд ехэ.

Түсэбтэ долоон жэлэй hүүлшын жэлэйнь хабар гээшэ hэн ха. Эдэ мүрнүүдые бэшэгшэдэй нэгэн ахалагша хонишон Тогмитовагай хабар абаhан хурьгадыень hонирхон харахаяа, ажалайнь дүй дүршэлтэй танилсахаяа Дундадаар ябаа бэлэй. Тиихэдэ сабшалан уhалалгын түлэг хаhа байгаа. Үбэлжөөндөө эхэтэеэ, бага үхибүүдтэеэ байгаад, хажуудаа хоёр-гурбан залуу туhамаршадтай хони, хурьгадаа харууhалжа байhан Намжилма Тогмитоватай сабшалан дээрэнь уулзагдаа hэн. Ханаабай эрьеэр зуруул hубарюулан буулгаhан хониной шэбхэ соогуур халин урдажа байhан уhа залан тараажа. ехэл сүлөөгүй байгаа бэлэй. hая гараhан нарай хурьгадтай хонидые харууhалжа байhан хүн аад, заахан лэ забhарай гарахада сабшалан дээрэ гүйжэ ошохо. Теэд мүнөө уhалжа үрдеэгүй hаа хожом балгашье уhа олохонь бэрхэ газар ха юм.

Мүнөөш энэ ажал hураггүй хүнгэрөө, шэбхэ ашалга, зөөлгэ, тараалгада оньhон техникэ хэрэглээдхихэ арга гарадаг. Зүгөөр ургасыень харяалга гарай, мориной хүсөөр хэгдэhээр. Мүнөө Бато-Далайтан ядахаяашье болёо. Семен хүбүүниинь 16-тай, Түгэлдэр —12-той хүдэр эрэнүүд болоо, эхэ эсэгэhээ дутуугүй үбhэшэд. Хоёрдохи класста hуража ябаhан Түмэн одхониинь бухалшан шатые дамжажа, морин тармуурта hууха сагынь ерээ. Шэтын медицинскэ институтда hуража байhан Таня басаган амаралтынгаа тодоо hаа, хонишоншье, үбhэшэншье болоод хүдэлхэ.

Ногооной ургаса баhал оролдосын хүсэн ха юм даа. Эдэ хонишодой түсэбтэ табан жэлэй үедэ түйлаhан амжалтада эдэ мүрнүүдээ зорюулжа байhан хадаа, эдэнэрэй үнгэрhэн табан жэлэй үедэ сабшажа абаhан үбhыень хэлэжэ үгэе:

Он	Үбhэ абаха даабаринь (центнер)	Абтаhан үбhэн бухыдөө (центнер)	Гектар бүриhөө дунда зэргээр (центнер)
1966	350	606	17,5
1967	.20	519	14,8
1968	315	352	10,0
1969	280	365	10,4
1970	350	533	15,8

Аргагүй ган гасуур байhан 1968—1969 онуудай үедэшье эдэ хонишод гектар бүриhөө дунда зэргээр арбан центнер үбhэ абажа, малаа ядамаргүй ондо оруулха тэжээлээ өөhэдөө бэлэдхээд лэ байгаа. Гадна сабшаhан бүхы үбhэеэ байрынгаа газаахи үбhэнэй хорёо соо ебхыштэрнь hүрилжэрхёод байхадань али зэргын арьбан, үлүү хүдэлмэригүй гээшэб. Теэд сэхынь хэлэхэдэ, Үдын совхозой хонишон бүхэн малай тэжээл тушаа иигэжэ оролдодоггүй, үбhэ, hолоомо, зелёнко хэн нэгэнэй асаржа үгэхые хүлеэжэл hуудаг шуу. Эдэ хоёр коммунистын жэшээтэ хэрэг олоной шадабари болгобол, ехэл hайн үрэ дүн түйлагдаха hэн.

ОРОЛДОСОТО АЖАЛАЙНЬ ҮРЭ ДҮНГҮҮД

ТҮСЭБТЭ ТАБАН жэл. Табан жэлэй даабариин хэр зэргэ дүүргэлтэ болоhоной дүн коллектив бүхэндэ согсологдоо, шэнжэлэгдээшье. Тэдэ олон дүнгүүдhээ халан абамаар, үйлэдбэридэ, хүн бүхэнэй ажал хүдэлмэридэ нэбтэрүүлмээр юумэнүүд барагдашагүй. Габшагай бэрхэ, нэтэрүү, оролдосотой хүнүүднай баян үрэ дүн түйлажа, нютаг зондоо, сомон, аймагтаа суурхажа байна.

Тэдэнэй дунда КПСС-эй XXIII съездын делегат, ахалагша хонишон Н. Л. Тогмитова, тэрэнэй нүхэр коммунист Б-Д Ц. Гончиков жагсалсана. Табан жэлэй хугасаада жэл алгадгүй түсэбтэ даабаряа холо үлүүлэн дүүргэжэ ябаха гээшэ нэрэ хүндын хэрэг шуу. Тэрэ амжалтыень эндэ хүснэглэн харуулая.

	1966	1967	1968	1969	1970
100 эхэ хонин бүхэнhөө хурьга түлжүүлгэ—түсэб	95	95	80	90	80
дүүргэлтэнь	104,9	105,2	101	102,1	105
Хонин бүриhөө ноохо хайшалга —түсэб (кг)	2,7	2,830	2,750	2,9	3,1
дүүргэлгэ (кг)	3,427	3,272	3,390	3,546	3,851
Эхэhээ илгагдаха үедэ хурьган бүхэнэй шэгнүүр (кг)	21,2	21,7	19,0	18,0	24,2

Табан жэлэй туршада эдэ хоёр хонишод совхоздоо 2679 хурьга түлжүүлжэ, hүрэгтэнь нэмээгээ. Энэмнай, үнэндөө, адаг 4-5 бригадын харууhалха хонин гээшэ бшуу. Дунда зэргээр табан жэлэй жэл бүхэндэ 100 эхэ хонин бүхэнhөө 103,6 хурьга түлжүүлжэ шадаhан болоно. Түсэбтэ даабариhаа үлүүлэн түлжүүлhэн хурьгадайнь тоо 406. Бүхэли hүрэг хонин. Иигэжэ hүрэг hүрэгөөр ниитынгээ адууhа мал үдхэжэ, ашаг үрыень улам арьбадхажа байха гээшэ соло дуудан, магтан юрөөмөөр, ёhотоороол габьяата ажал мүн шуу.

Түл олоор абахатаяа хамта Бато-Далайтанай ноохо ехээр хайшалжа абадаг байhаниинь баhа анхарал татамаар. Хонишодой бригадада жэл бүри хүргэгдэдэг түсэбтэ даабариин ёhоор бодоходо, эдэ хонишод табан жэл соо 76,7 центнер ноохо хайшалжа абаха ёhотой байгаа. Харин тэрэ даабаряа 20,5 центнерээр үлүүлээ гэхэ гү, али эдэ жэлнүүдтэ дунда зэргээр хонин бүриhөө 2,85 килограмм (уялгань гурба) ноохо абахын орондо 3,5 килограммда хүргэhэн жэшээтэй бшуу. Бүхэли совхоз соо ажалай иимэ үрэ дүн түйлаhан хонишод мүнөөдөө үгы гээшэ.

Абаhан түлөө hайнаар түлжүүлжэ, тобиржоhон хурьгадые совхоздоо жэл бүри тушаажа байдаг. Тэдэ хурьгадыень шэгнүүр дээрэ табихада, 504 центнерэй тэнтэй болоhон. Зүгөөр Гончиковтон хонидоо орой ороондо оруулжа, хабарай хурьга абадаг гуримтай hэн. Харин үнгэрhэн жэлhээ эхилжэ мал үсхэбэрилгын шэнэ гуримда ороо. Иигэжэ мүнөө хоёрдохи жэлээ үбэлэй эртын хурьгадые абана. Хурьгадай түлжэлгэдэ тэрэ аргын нүлөө hайнтай байhые бодотоор мэдэрээ. Жэшээнь, 1969 ондо хурьган бүхэнэйнь шэгнүүр эхэhээ илгагдаха үедэ дунда зэргээр 18 килограмм болоhон байгаа hаа, нёдондо аяар 6 килограмм дээгүүр татаа бшуу.

Шэгнүүр дарасатай, ёhотоороо боргожожо, томо болоhон хурьгадые совхоздоо тушаахада, ниитын адууhа малай ашаг шэмэ нилээд дээшэлнэ, олзонь улам арьбажана, хүсэд томожоhон түл ондо оруулхада малшадташье сэдьхэл зоборигүй байхань элитэ.

Олоор абаhан, hайнаар түлжүүлhэн түл, ехээр абаhан ноохон хэзээдэшье гаргашаяа сүм харюулхаhаа гадна, хэды ехэ сэбэр олзо оруулна гээшэб. Гадна өөhэдынь хүсөөр ургуулhан сабшалангай ногоон, сомогдоhон үбhэн абтаhан продукциин өөрынь үнэ сэн хямда болгохо ябадалда али зэргын hайн нүлөө үзүүлнэб. 1970 оной хүдэлмэриин али бүхы тоосооной хүсэд гаргагдаадүй байhан тулада, 1969 оной экономическа үрэ дүнгhөө нэгэ иимэ баримта дурдая. Жэлэй эхиндэ даалгагдаhан 571 эхэ хониной, шэнэ түлэй харууhанда, эдихэ тэжээлдэ болон бусад жэжэ божо ажахын гаргашада гэжэ 10.601 түхэриг мүнгэн эдэ хонишодто үгтэhэн байгаа. Харин даалhан хэрэгтээ эзэн ёhоор, нарин нягтаар, тон хорюусалгатайгаар хандадаг эдэ суута хонишод 1225 түхэригэй алмалта хэжэ шадаа. Гуримай ёhоор хонишод Н. Л. Тогмитова Б-Д. Ц. Гончиков хоёрой энэ алмаhан мүнгэнэй 40 процентые гэхэ гү, али 490 түхэригые совхозой дирекци эдэнэртэ нэмэлтэ түлөөhэн болгон үгэhэн байна бшуу.

Үшөө тиихэдэ түсэбтэ даабриhаа гадуур түл абаhанай, ноохо хайшалhанай, шэгнүүр нэмээhэнэй, гарза гайда оруулаагүйн түлөө ехэ хэмжээнэй нэмэлтэ түлөөhэ, олон хурьгадые абаhаниинь мэдээжэ ааб даа. Энэ халаа хонишодой өөhэдынь хубиин лэ хэрэг. Харин эдэ малшад-коммунистнуудай нүгөө гол онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, хамтын хэрэгэй түлөө, ниитын адууhа мал улам үсхэбэрилхын, ашаг шэмыень бүри арьбадхахын түлөө үдэр бүхэндэ оролдожо, үнэн сахээр, жэшээтэ hайнаар хүдэлжэ ябадагынь болоно.

Энэл ха юм даа, коммунист хүнүүдэй урда табигдадаг гол эрилтэ, тэдэнэй бэелүүлхэ хуулита уялга ба харюусалга.

Б-Д. Ц. ГОНЧИКОВ.

ХОЛЫН БОДОЛ, ШУ... ЗОРИЛГО

НАМЖИЛМА ЛАМХАНОВНА Бато-Далай Цыден... уулзаhан лэ сагта заатагүй анхарал татамаар, ... ямар нэгэн шэнэ юумэн тухай хөөрэжэ hуудаг нүх... гээдшье ажалай шэнэ дүй дүршэл, мал харууhалха ... арга тэдэнэй сэдьхэл хүдэлгэдэг, оюун ухаа гүй... тэй. Үшөө 1963 ондо hэн хаш, Агын хонишодой ... хэрээн аад, шобхойлгон hолоомоор хушаhан орой ... (хотон) өөhэдөө барижа, hубай залуу хонидые ... туршаа hэн. Дэбдихэр зузаантай, ханаhаа дулаан ... заал забhаргүйгөөр хагшалан хоножо үбэлжэhэн ... толгой бүриhөөнь хойто хабарынь дүрбэн килогр... ноохо хайшалжа абаа hэн. Ямаршье хүйтэндэ ... шэ хамшагта диилдэхэгүй шэрхи, ехэ ноохо үгэдэг ... жүүлэгдээ бэлэй. Гончиковтоной шэнэ үүсхэл Хори, ... хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, аймагай болон ажахынуу... бэрилэгшэд олоороо ерэжэ хараhан, hайн зүйл ... үгэhэншье hаа, саашаданъ тэрэниие дэлгэрүүлэнгүй ... hон юм.

Мүнөөшье хоёрдохи үбэлжэлгээ үнгэргэжэ байhан... шаа соо эдэ малшадай бодомжоор баригдаhан хирпич... шэн, өөhэдынь дархалhан хоёр клеткэдэ холбон таби... мэл үбhэнэй хоботонуудые, хуhамаг хорёонуудые, ... халхабша ханануудые болон бусад юумэнүүдыень хара... дөө, нэгэл ондоотой, бэшэ тээ харагдаа үзэгдөөгүй зүй... ухамайлаад лэ байха юм. Энэмнай ажал тушаагаа, ... лаа таарамжатай зохид болгон hайжаруулха тушаа ... годо абтажа ябадагайнь үрэ дүн гэжэ сэхэ тэмдэглэ...

— Газаа хуhамаг соо байлгажа эдеэлүүлдэг хони... нарилжа үбhыень үгэхэдэшни хог сутлархаараал сугла... тэрэниие хоргооhотойнь худхаад лэ гаргажа хаяна ... Хэрбээ тэрэ хогоо таhа hагшажа, бог шэбхэhээнь ... дробилкаар хэршэн үлтирүүлээд, бага зэргэ дэбтээжэ, та... рянай зүйлөөр, холимол тэжээлээр амта оруулаад, ... адхаа hаа, хонид хогтүйгөөр эдихэл даа. Юрэдөө, ... тэжээл хиидэ хосоржо байна гээшэ. Хаягдаhан хууша... оложо, зайн галай элшээр хүдэлдэг байхаар хабсараа ... худагайнгаа гэр соо тодхожорхихо hанаатайб. Ганса... двигатель хэрэгтэй болоно, үшөө энэ электро-дамжуу... hа хубилгаха хүдэлмэри гарана ааб даа,—гэжэ hуу... тэндэ ябахада, Бато-Далай Цыденович угаа анхарал ... юумэ хэлэжэ hуугаа hэн.

Теэд өөрөө залууhаа олон жэлдэ механизатор ябаhа... гартай мэргэжэлтэ hэн туладаа, энэ хэлээшэеэ хү... байха. Ганса үбhэнэй хог бэшэ, үшөө hолоомо, зелён... дэhэ гэхэ мэтые үлтирүүлжэ, эдимжэтэй тэжээл болгохо... дохо байна бшуу.

Арбан хоёр жэлдэ хонишод ябахадаа олон юумэ ... хонин ажал эрхилхэ мүнөөнэй гуримай hайншье, муу... ень hайса ажаглаhан лэ байхадаа: «Мүнөө энэ стол... hуулгажа, ханануудыень холбоhон, углуутай, шифер ... тай хониной байра хэршье ханалгатайгаар барихадань, ... яаха аргагүй хүйтэн байдаг, оройhоо сэнтэжэ, бороо ... hаа гоожодог. Иимэ байра соо нарай хурьга байлгаха ... ехэл бэрхэтэй бшуу. Хониной хашаагай шэнэ проект ... домжолхоор болоо. Минии hанахада, эхэ хонидой, ... үбэлжэхэ типовой байрые хоорондоо коридороор холбог... түхэреэнээр, шобхогор оройтойгоор баригдаhан хоёр хаша... ридуулбэл зохид, багтаамжатай байха hэн ха гэжэ ... Проект зохёодог хүндэ дурадхаад үзөө hаа, яаха юм ... хэлээшэнь анхармаар лэ зүйл байна гэжэ хөөрэлдөө hэ...

Хэжэ байhан юумэнэйнгээ үг үнгииень ойлгожо, холы... тойгоор, үг зорилготойгоор хүдэлхэдэ нэгэл ондо... на гээшэ ха. Мэргэжэлтэдэй заабари зүбшөөлыень ... бэелүүлхэ, зоотехническэ, ветеринарна гурим наринаар ... гэжэ оролдодог малшад hэн туладаа, иигэжэл жэлhээ ... та тогтууритайгаар аад, үрэ дүн арьбантайгаар совхозой... hалбари болохо хонин ажалые хүгжөөлсэхэ гэжэ эрмэлзэ... на, коммунист нэрэеэ алдаршуулан ябана ха юм.

* * *

ТҮСЭБТЭ ТАБАН жэл барагдаа. Алхасань дорюун ... ажалай түлөө Намжилма Ламхановна Тогмитова, Б... лай Цыденович Гончиков хоюулаа В. И. Ленинэй түрэ... жэлэй ойе hайндэрлэhэн түүхэтэ ушартай дашарамдуула... бьята ажалай түлөө» гэhэн дурасхаалта медаляар ... hэн. 1969 оной дүнгөөр Н. Л. Тогмитова ВДНХ-гай ... дальда хүртөө, «Республикын габьяата малшан» гэhэн ... нэрэ зэргэ тэрээндэ олгогдоо.

Партиин съездын делегадаар hунгаhан тэрэ ехэ этиг... дабариинь эрхимээр харюулhан коммунист Тогмитова ... КПСС-эй обкомой гэшүүн. Болохоёо байhан областной ... конференциин делегадаар, гурбадахяа партиин Хориин ... гэшүүнээр hунгагдаад байна. Хүндэшье, ехэшье, харюу... шье ажалтай hаа, ниитын, партийна ехэ даабари эдэб... дүүргэжэ ябана.

КПСС-эй XXIV съездын хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социал... рысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоhон хонишод, гэр бүлэ Гонч... hая богоhыень дорюунаар алхажа ороhон юhэдэхи табан ... түрүүшын жэлдэ 100 эхэ хонин бүхэнhөө 102 хурьга ... хэ, томо хонин бүриhөө 3 килограмм ноохо ... абаха гэhэн социалис уялгатай. Зориг түгэсөөр, эдэбхи... тэйгээр хүдэлдэг эдэ хонишод ажалайнгаа эршэ бүри ... жа, шэнэ жэлдэ урдынхиhаа үшөө дэлгэр аал, тогтуури... жалта ходо түйлажа байhандань гүнзэгыгөөр этигэхэ ё...

Ц. ШИРАПДОРЖИ...

Хориин аймагай Үдын совхозой парткомой секре...

Г. ЦЫРЕТОР...

манай ...

Хори—Улаан-Үдэ.

Үбэлжэлгын утаашье hаа, үбhэ тэжээлээр баян даа.

ШЭНЭ программа

ДҮНГҮҮД, ТЭРЭЭНЬЭЭ УЛАМЖАЛЬАН БОДОЛНУУД

...69-1970 онуудай һуралсалай ...о бүхы нэгэдэхи классууд шэ... программаар һуража эхилээ һааб... Энэ ехэ хэмжээ ябуулгада түй... ехэ бэлэдхэл хэгдэһэн байха. ...хи класста хүдэлхөөр эрхим ...нар шэлэгдэжэ, тусхай бэлэд... гаража, шэнэ программатай һай... ...илсаһан байгаа. Мүн баһа хо... ...дэгэйшье һургуулинуудай нэ... ...и класста шудалагдаха номууд ...өөгөө хэблэгдэһэн, абтаһан юм. ...) харуулан ойлгуулха зүйл... ...эр, техническэ хэрэгсэлнүүдээр ...гдаһан байха.

...эдэхи класста хүдэлхөөр то... ...һон олонхи багшанар эхин ...уудай гурбан жэлэй програм... ...ргые, тэрэнэй ёһоор ном ...і онол аргануудые тон һайнаар ...) абаһан байгаа. Тэдэнэй тоо... Я. С. Смирновае (Улаан-Үдын нэ... ...и һургуули), М. К. Каменец... (Улаан-Үдын табин нэгэдэхи ...уули), Е. С. Куригановаe (Хо... ...дунда һургуули), Д. Д. Будае... (Савагын дунда һургуули) болон ...і олон нүхэдые нэрлэхээр. ...7 нэгэдэхи классуудай һурагшад һуралсалай жэлые булта һайнаар түгэсхөө. Нэгэдэхи класста һурадаг бүхы һурагшадай дүшэн найман процентнь «дүрбэ» ба «таба» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр һуража гараа һэн. Гэгээрэлэй министерствын ба багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай зүгһөө һуралсалай жэлэй түгэсхэлдэ математикаар, буряад ба ород хэлэнүүдээр үгтэһэн шалгалтын хүдэлмэриие нэгэдэхи классуудай һурагшад яһала һайнаар хээ һэн.

Шалгалтын хүдэлмэриин дүнгүүдые харахада, багшанарай һанамжаар багсаахада, методистнарай, инспекторнүүдэй ажаглалтые шагнахада, шэнэ программань багашуулай ухаан бодолдо хүндэдэхэгүй, яһала хүсэ хүртэхөөр гэһэн тобшолол хэгдэһэн байгаа. Туршалга хэхын тула эмхидхэгдэһэн нэгэ хэдэн классуудай бэшэ, республикын бүхы нэгэдэхинүүдэй дүн тиимэ тобшолол хүүлээ ха юм.

Тиихэдэ харюусалгаяа ехээр мэдэрһэн аймононууд һуралсалай жэлэй түрүүшын үлэрһөө эхилжэ, нэгэдэхи классуудай амжалтаар һонирходог, багшанарта хэрэгтэй туһаламжа үзүүлдэг, шалгадаг байгаа. Жэшээнь, Хориин, Прибайкалиин, Кабанскын, Загарайн аймагуудай, Улаан-Үдын Октябрьска, Советскэ, Железнодорожно районуудай арадай гэгээрэлэй таһагууд һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдые суглуулжа, тусхай семинар үнгэргэдэг, һургуули доторойн гү, али кустовой методическа нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэриие һайнаар эмхидхэдэг юм. Нэрлэгдэһэн аймагуудай, районуудай методическа кабинедүүдтэ шэнэ программаар хүдэлжэ байһан багшанарта хэрэгтэй зүйлнүүд хуу бии: тусхай номууд, дурадхалнууд, журналнууд, дүршэлэй согсолол гэхэ мэтэ. Тиимэл хадань, тэдэнэй мэдэлэй һургуулинуудай дүн бусадайхиһаа һураггүй дээрэ байгаа ёһотой.

Гэхэтэй хамта нёдондо һуралсалай жэлдэ нэгэдэхи классуудта хүдэлһэн зарим багшанар горитойхон дутагдалтай байгаа һэн гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хэн нэгэн шэнэ программын уг удхые хүсэд ойлгоогүй, тиимэһээ тэрэнэй эрилтын ёһоор хүдэлмэриеэ эмхидхэжэ шадахагүй байһанаа харуулаа. Тиимэшүүл үсөөн даа, гэбэшье эндэ тэндэ үзэгдөө һэн.

Нүгөөдэ зариманиинь хүүгэдэй ухаае хүгжүүлэн һургаха гэһэн эрилтые хазагайгаар өйлгожорхёод, хэшээлдээ аман хөөрэлдөөнэй хүдэлмэриие хэтэрүүлжэ, зүбөөр уншаха, тоо бодохо, бэшэхэ дадалтай болгохо тухай мартадаг байгаа. Тиимэ багшанарай хэшээлдэ үхибүүд бэеэ даагаад, ямар нэгэн даабари дүүргэжэ шададаггүй байгаа ха юм. Тиихэдэ хэшээлдээ ном хэрэглэдэггүй ушар үзэгдөө. Гэхэ зуура үхибүүдтэ ном хэрэглэхэ дадал олгохо ёһотой ха юмбибди.

Хэшээлдэ гараһан зүйлнүүдээ бүхөөр хадуулгахын тула упражненинүүдые, практическа хүдэлмэри олоор хүүлэхэ хэрэгтэй бшуу. Ород ба түрэлхи хэлэнэй хэшээлнүүдтэ аналитическа хүдэлмэриин (мэдүүлэлые үгэнүүдтэ, үгэнүүдые уенүүдтэ, уенүүдые абяануудта хубааха) һайнаар хэгдэдэг һаань, үхибүүд бэшэхэдээ үзэг гээхэгүй, үгүүлхэдээшье, бэшэхэдээшье алдуу багаар гаргадаг гү, али оройдоо гаргаха ёһогүй юм. Теэд зарим нэгэдэхи классуудта эдэ эрилтэнүүд муусa бэелүүлэгдэдэг байгаа.

Урда тээнь үзэһэн зүйлнүүдээ шэнэ юумэ гаралгатаяа холбуулан, саг үргэлжэ дабталгын хүдэлмэри хүүлэхэ ёһотой аад, зарим нүхэд тэрэниие хайхардаггүй байгаа гэжэ шалгалтаар тодоруулагдаа һэн.

Нэгэдэхи классуудай һурагшадай бэлэдхэлдэ эгээл ехэ дутагдал юу байгааб гэхэдэ, уншалгын дадал олгохо талаар зарим газарта тулюурдаа. «Асуудал ба харюу» гэхэ мэтын түхэлэй хүдэлмэридэ гү, али багшын аман хөөрөөндэ хэтэрмэ ехэ анхарал хандуулагдадаг байһан шалтагаанһаань дулдыдажа, үхибүүд хэшээлдээ уншалгын дадал абангүй үнгэрдэг байгаа. Гэртээ уншаха даабаритайшье һаа, түрэлхидэйнгөө зүгһөө хиналтагүй һаа, тэрэнь ямар үрэ дүн үгэхэб даа?

Математикын хэшээл абажа харабал, багшанар юрын ба орёо бодолгонуудые бодуулжа, шэнжэлүүлжэ, элдэб арга өөһэдтэнь олгожо үхибүүдые һургадаггүй байгаа гэжэ элирээ һэн. Мүн баһа байгаалиин үзэгдэлнүүдые ажаглуулха хүдэлмэри һулаар эмхидхэгдээ.

Эдэ мэтын дутагдалнууд юунһээ үндэһэтэйб? Нэгэдэхеэр, зарим багшанарай теоретическэ ба практическа бэлэдхэлынь һуладаа. Тиимэ багшанарай үсөөншье һаа, энэ ушар юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, зарим аймагуудай арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрилэгшэд нэгэдэхи класста хүдэлхэ хүнүүдые шэлэхэ хэрэгтэ харюусалга багатайгаар хандаа гээшэ. Хоёрдохёор, һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд шалгалтын, хиналтын хүдэлмэри муугаар эмхидхэдэг, өөһэдөөшье шэнэ программын удхые ойлгоогүй, шэнээр хүдэлхэ онол аргануудыешье мэдэхэгүй байгаа гэхэдэ болохо. Тиимэрхүү ушарнууд Зэдын, Ахын, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай болон бусад аймагуудта үзэгдөө һэн.

Бидэ эндэ муугаар хүдэлһэн багшанарай нэрые дурдабагүйбди. Дурдаһанай үлүү гэжэ һанагдана.

Теэд юундэ үнгэрһэн юумые онгилоо, урбуулаа юм, тэрэнь хэндэ туһатай юм гэһэн асуудал табигдажа болохо. Юундэб гэхэдэ, шэнэ программаар мүнөө нэгэдэхи, хоёрдохи классууд заалгана гээшэ ааб даа. Хэрбээ олонхи нютагта шэнэ программаар нёдондо хүдэлжэ эхилһэн багшанар түрүүшын зүргэ гарган ябаһан һаань, мүнөө жэлдэ нэгэдэхи классуудта заажа байгшад нүхэдэйнгөө дүршэлдэ түшэглэхэ, һайниинь һажаан, хэшээлдээ хэрэглэхэ, алдууень дабтахагүй гэжэ оролдохо аргатай байха юм.

Хүдөөгөөр ябахадаа, зарим газарта нэгэдэхи класста багшалжа байһан нүхэд урда жэлэй алдуунуудые дабтахаяа һанана хаш гэжэ ажаглаабди. Гэхэ зуура алдуу дутуунуудаа саг соонь усадхаха арга бии. Һуралсалай хахад жэл үнгэрбэ. Нэгэдэхи четвертьдэ дүн гаргагдаагүй байһан һаа, хоёрдохидонь багашуулай бэлэдхэл сэгнэгдэжэ, тэдэнэй ямар һуража байһан тухай юрэнхы мэдээсэл абтанхай.

Гэбэшье нэгэдэхи класста хүдэлжэ байгшад урда тээхи һуралсалай жэлэй дүнгүүдые шэнжэлжэ, өөһэдтөө туһатай тобшолол хэхэ уялгатай. Өөһэдынгөө «шүүһэн соо» болбосоржо байһанһаа һураггүй дээрэ байха бэшэ аал?

Һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд эхин классуудай багшанарай теоретическэ болон методическа бэлэдхэлые дээшэлүүлхэ хүдэлмэриие саг үргэлжэ ябуулжа, эмхидхэжэ байха ёһотой.

Д-Н. ДОРЖИЕВ.
Буряадай багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай методист.

Социалис оронуудта

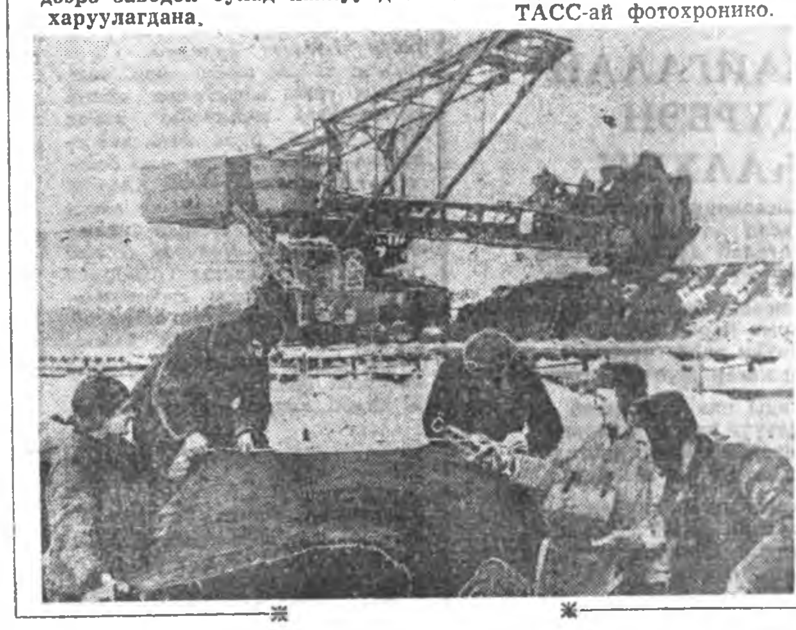
Арад зоной аша туһада

ГДР-эй металлургиин хүгжэлтэ

Машина бүтээгшэдэй амжалта

һуудал байдалынь һайжарна

ФИНЛЯНДИ. Раахе хотодо Советскэ Союзай туһаламжатайгаар томо металлургическа завод бодхоогдоһон байгаа. Энэ зураг дээрэ заводой булад хайлуулдаг цехэй досоохи түхеэрэлгэнүүд харуулагдана.
ТАСС-ай фотохронико.

ВАРШАВА. Польшын коммунальна ажахын министр З. Дрозд гэгшын «Курьер Польски» газетэдэ бэшэһэнэй ёһоор, ерэхэ жэлдэ орон тоотор гэр байра барилга 11 процентээр дээшэлхэ юм. Табан жэл (1971 — 1975) соо арад зоной ажаһуудаг гэр байра заһабарилха хэрэгтэ 25 процентээр ехэ мүнгэ зөөри һомологдоһон байна.

Городуудай транспортын парк энэ үе соо 20 процентээр олошоруулагдахаар хараалагдана. Трамвай болон автобусоор ябадаг городой хүн зоной тоо 10 процентээр олон болохо. Варшава хотодо метро, мүн бусад томо томо городуудта газар доогуур трамвайн ябаха харгы баригдахаар хараалагдана.

* * *

БЕРЛИН. Гера округой Унтервелленборнодохи «Макс — Хютте» гэжэ металлургическа заводто түрүүшын доменно пеэшэнгэй заһабарилагдажа, ашаглалгада оруулагдаһаар хорин табан жэл үнгэрөө. ГДР-эй мүнөө байдаг газар дайда дээрэ энэ завод тэрэ үедэ металлургическа промышленностиин эрой ганса предприяти байһан юм.

ГДР-эй ажалшад дайнһаа хойшо үнгэрһэн богонихон болзор соо энэ заводой доменно 4 пеэшэнгые шэнэдхэн заһабарилаад, ашаглажа эхилһэн. Тиигэжэ немецүүдэй залуу социалис гүрэнэй металлургическа промышленностиин үндэһэ һуури табигдаа һэн. 1937 онойхитой сасуулжа харахада, энэ завод 1959 ондо 2 дахин ехэ шэрэм гаргаһан байна.

Советскэ Союзай туһаламжаар энэ предприяти ГДР-эй металлургическа промышленностьда хүдэлмэрилхэ кадрнуудые бэлдэхэ гол гуламта болонхой.

ГДР-эй тогтоһонһоо хойшо үнгэрһэн 20 гаран жэлэй турша соо ороной Бранденбург, Хеннигсдорф, Ризе, Фрейтале, Гредице городуудтахи булад болон прокат гаргадаг заводууд шэнэдхэгдэн хубилгагдаһан байна. Тэрэнэй ашаар прокат гаргалга эрид дээшэлүүлэгдээ. Үнгэрһэн табан жэлэй (1965 — 1970) туршада Германиин Демократическа Республикын металлургическа промышленность түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, арадай ажахыда хэдэн мянгаад тонно металл түсэбһөө гадуур үгэһэн байха юм.

* * *

БУДАПЕШТ. Венгриин машина бүтээгшэдэй гаргаһан продукци хилын саанахи гүрэнүүдтэ мэдээжэ болоһоор үнинэй юм. Дэлхэйн олохон гүрэнүүдэй харгы замаар эндэ бүтээгдэһэн «Икарус» маркын автобусууд ябадаг. «Венгридэ бүтээгдэнхэй» гэһэн тэмдэгтэй станок болон приборнууд бүхы дэлхэйн арад зондо һайшаагдадаг болонхой.

Республикын машина бүтээлгын промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэнэ. Байгша ондо арадай ажахын энэ һалбариин гаргадаг продукци 7,5 процентээр ехэ болгогдохоор хараалагдана. Венгридэ бүтээгдэһэн элдэб янзын машинануудые Советскэ Союз тон олоор худалдан абадаг байна.

* * *

СОФИ. Үнгэрһэн жэл соо 400 миллион түхэригэй эд бараан 1969 онойхиһоо үлүү ехээр Болгариин арад зондо худалдагдаһан байна. Хамта дээрээ 5.600 миллион түхэригэй эд бараан хүн зондо жэл соо худалдагдаа. Энэ хадаа ороной ажалшадай һуудал байдалай эрид һайжаржа байһанай эли тодо гэршэ болоно гээшэ.

Үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргалга энэ жэлдэ саашадаа хүгжөөгдэхөөр хараалагдана. Байгша оной туршада арад зондо эд бараа худалдалга 7,6 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ юм.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН СОВЕДЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

ХЕЛЬСИНКИ. (ТАСС). Дүтын Зүүн зүгтэхи арсалдаае эбтэйгээр шиидхэлгые һаатуулжа байһан Израилиие, энээниие улам ехээр дэмжэжэ байгаа Холбоото Штадуудые буруушаан зэмэлхэ гэһэн уряатайгаар эб найрамдалай түлөө тэмсэгшэ бүхы эмхинүүд ба хүнүүдтэ эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Совет хандаба. Эзэмдэһэн араб газар дайдаһаа Израилиин сэрэгүүдые бултыень гаргаха, Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой резолюциие хүсэдөөр дүүргэхэ, палестин арадай национальна хуулита эрхэ хүндэлхэ гэһэн эрилтэ табиха хэрэгтэй гээд Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

ОЛЬСТЕРДЭХИ БАЙДАЛ ДАХИН ХУРСАДАБА

ЛОНДОН. (ТАСС). Хойто Ирландидахи буһалгаан гансашье Белфастда бэшэ, мүн ондоошье городуудта боложо байнхай. Лондондерриин католическа район—Богсайдда баррикаданууд бодхоогдон, тэндэхи зоной ба сэрэгүүдэй хоорондо тулалдаан болобо, мөөрэй склад шатаагдаба, магазинуудай сонхонууд тэһэ сохигдобо. Арма, Дангэннон, Портадаун гэхэ мэтын городуудта буһалгаан болоһон тухай мэдээсэлнүүд абтана.

Англиин министрнүүдэй кабинет Ольстердэхи байдалые онсо яаралтай заседани дээрээ зүбшэн хэлсэбэ.

Англиин үшөө 1200 солдат үнгэрэгшэ неделидэ Ольстер ябуулагдаа.

Булимтарагшадай зэрлиг шэрүүн ааша

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Эзэмдэһэн газар дээрэхи араб зониие зобоохо, доромжолхо ябадалаа Израилиин засагаархид һүүлэй үедэ улам шангадхаба гэжэ Аюулгүйн Соведтэ эльгээгдэһэн, ООН-ой дэргэдэ байдаг ОАР-ай саг үргэлжын түлөөлэгшын бэшэг дотор хэлэгдэнэ.

Израилиин парламентын депутат Шолом Кохенэй статья дотор ямаршье үндэһэгүйгөөр хүнүүдые арестовалһан, алаһан, тамалһан, доромжолһон баримтанууд харуулагдаһан байна.

Ондоо нэгэ депутат — Ури Авнери гэгшэ парламентда үгэ хэлэхэдээ, сэрэгэй полициинхид документнүүдые шалгахадаа, ямаршье шалтагаангүйгөөр хүниие шиидамаар, ташуураар сохижо хаядаг гэжэ хэлэбэ.

ЭЗЭН ЁҺООР ХАНДАХАДА

...Дэдэ-Тайлсын совхозой жо... ...од хоорондоо социалис мү... ...өө үүсхэжэ, ажалдаа яһала ...жалта түйлажа эхилээ. Эдэнэ... ...й дунда дэлгэрһэн социалис ...рысоонэй дүн квартал бүхэндэ ...гагдажа, түрүүшүүл урма... ...лагдажа байдаг. Жолоошодой ...рысөөнэй үнгэрһэн жэлэй дүн ...ахан согсологдожо, түрүүшүү... ...нь тодоруулагдаба. 65500 ...-километр зайда ябахадаа ...00 килограмм түлишэ ба түр... ...хэ тоһо алмаһан «ГАЗ-53» автомашинын жолоошон Ф. Ф. ...онов, «ЗИЛ-355» маркын ...олоошон, мүн оло мянган кило... ...метр ябаад, ехэ алмалта хэһэн Анатолий Краснопеев, Александр Бакиров, Михаил Филиппов болон бусад тэдэнэй тоодо оролсоно. Эдэнэр бултадаа жэлэйнгээ түсэбые 140 — 180 процент дүүргэһэн, 1000 — 1800 килограмм түлишэ ба түрхихэ тоһо алмаһан байха юм.

Даажа абаһан машинадаа эзэн ёһоор хандаһанай, саг соонь тэрэнээ заһабарилаад, аюул усалда оруулангүй, жолоошоной урда табигдаһан эрилтэнүүдые зүбөөр сахижа ябаһанай ашаар, дурсагдаһан нүхэднай ажалдаа амжалта түйлаа бшуу.

Д. ДОРЖИЕВ.

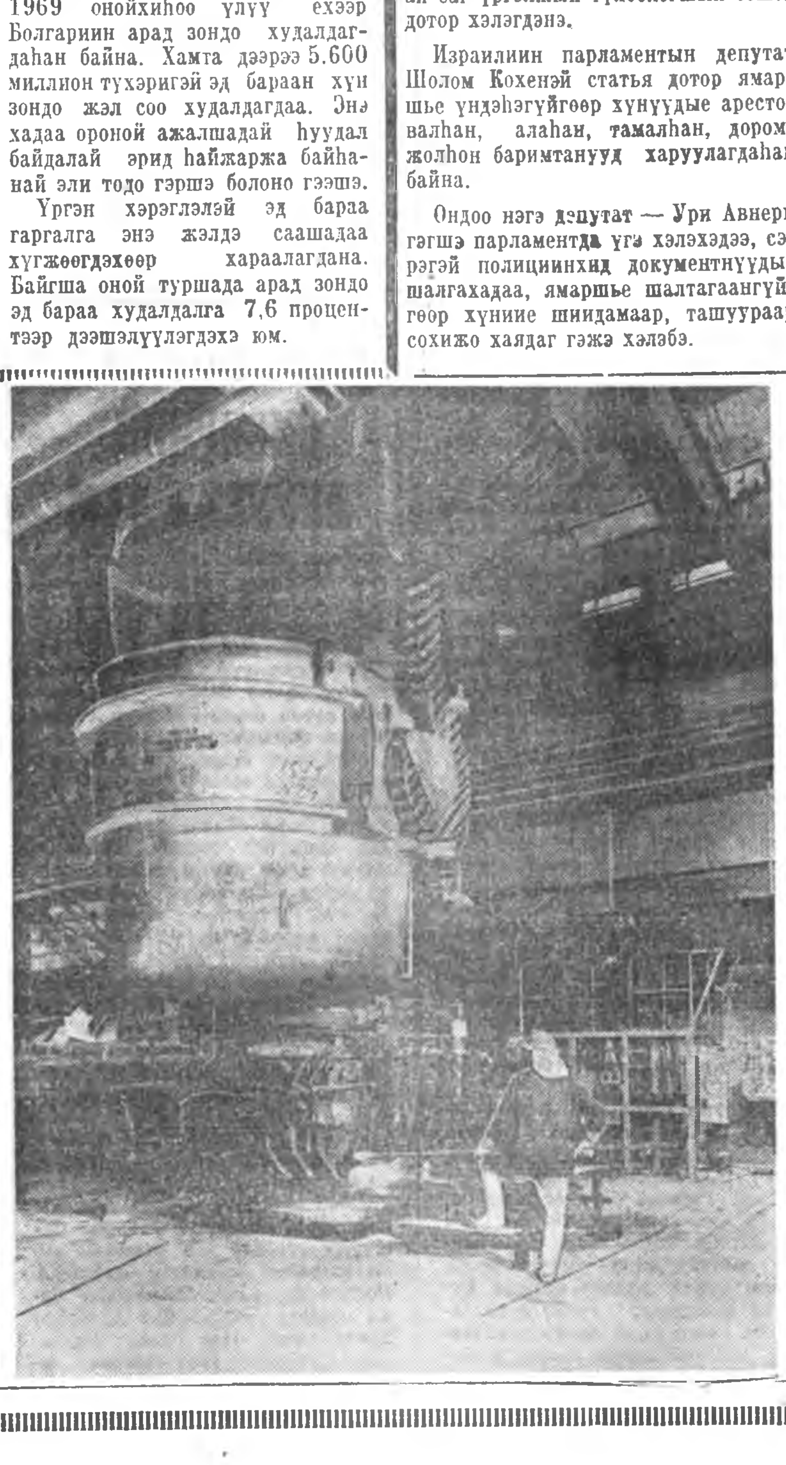
Хори.

СОМОР БОЛОО

...Захааминай аймагта зургаан ...сельпо тоологдодог байһан. Тии... ...һээ захиргаанай аппарадта ехэ ...мүнгэн гаргагдадаг, тодорхой хү... ...лмэри байдаггүй бэлэй.

...Мүнөө байгша онһоо эхилжэ, ...айманай аймпотребсоюз райпо ...жэ нэрлэгдээд, худалдаа най... ...манай гурбан нэгэдэл шэнээр ...эмхидхэгдэбэ. Жэшээнь, Дала... ...хайн, Енгорбойн, Үлэгшэнэй ...гэһэн нэрэтэй болгогдобо. Дур... ...сагдагша нэгэдэлнүүд өөһэдынгөө ...мэдэлдэ ашаанай машинатай дээрэһээ дуратай сагтаа эд бараагаа өөһэдынгөө мэдэлэй магазинуудта асаржа үгэхэ аргатай болоһон байна. Иигээд байхадаа ажахынуудай холын гүүртэ, отара дээрэ ажаллажа ябагшадта хэрэгтэй эд бараан, эдеэ хоолой хэрэгсэлнүүд мүн лэ саг соогоо абаашагдаха аргатай болоһон байна бшуу. Аймаг дотор эмхидхэгдэһэн шэнэ нэгэдэлнүүд худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалые сомор, зохидшье болгобо.

Б. ШОЕНОВ.

ПОЛЬШО. **Үбэлэй шэмэрүүн хүйтэн сагта Конинско шулуу нүүрһэ малтадаг бассейнэй шахтёрнууд хүдэлмэреэ зааханшье һуладхаанагүй. Тэдэндэ заһабарилгын бригаданууд ехэ туһаламжа хүргэжэ байдаг. ЗУРАГ ДЭЭРЭ:** заһабарилга хэдэг бүлэг хүдэлмэрилэгшэд сайда шуурганай болоходо эбдэрһэн транспортёрые заһажа байна.

ЦАФ—ТАСС-ай фото.

ХИЛЫН Саанаһаа
РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

АМЕРИКЫН ХОРОТО ДАЙН ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

ХАНОЙ. (ТАСС). Американ сэрэгэйхидэй Вьетнамда үйлэдэжэ байгаа гэмтэ үйлэ хэрэг шалгаха комисси коммюнике толилбо. Эзэрхэг түримхэйшүүлэй, тэдэнэй сайгон табюулнуудай гэмтэ хэрэг тушаа шэнэ баримтануудые тэрээн соогоо харуулба.

Урда Вьетнамда «номгоруулгын операци» гэдэгые хэхэдээ, тэдэнэр амгалан тайбан олон мянган зониие хюдажа хаяба гээд коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Киенфонг, Диньтыонг, Ансуен провинцинуудта январиин 2-һоо 8 болотор 1516 хүн үгы хэгдэбэ гээд комисси тэмдэглэһэн байна. Үнгэрэгшэ оной декабриин эхинһээ мүнөөнэй январиин 8 хүрэтэр Камау ба Ратьзя провинцинуудай 700 хүн, Тяудок ба Киензянг провинцинуудай 266 хүн алууршадай гарһаа хосорһон байнад.

Урда Вьетнамай һуурин газарнуудые США-гай авиаци ба артиллериин улам ехээр буудадаг, бомбододог болоһые комисси тэмдэглэбэ. Жэшээнь, «В-52» гэжэ стратегическэ бомбардировщигууд Куангчи провинциие январиин 5-най, 27-ной үдэрнүүдтэ тон хүсэтэйгөөр бомбодоһон байгаа.

Камбоджо ба Лаосто эсэргүү добтолго түхеэрхэ газар болгожо Урда Вьетнамые США хэрэглэнэ гээд коммюнике дотор баһа тэмдэглэгдэнэ.

ДРВ-гэй аюулгүй, өөрын эрхэтэ байдал эбдэһэн ябуулгаяа Холбоото Штадууд шангадхажа үргэлжэлһөөр. Даб дээрэхи мэдээнэй ёһоор, американ самолёдууд энэ оной январь соо ДРВ худар тагнуул хэхэеэ 2622 дахин ниидэн ороһон, баһал тэрэ һара соо США-гай самолёдууд ДРВ-гэй газар дайдые 182 удаа бомбодоһон, буудаһан, фугасна 3649 ба шарикова 79200 бомбо шэдэһэн, 19 ракетэ табиһан байба.

«В-52» гэжэ стратегическэ бомбардировщигууд дээрэһээ ДРВ-гэй урда районуудта 59 сохилто хэгдээ. Гадна американ артиллери эдэ районуудые январь һара соо нэгэтэ бэшэ буудаһан байна.

ДРВ-гэй ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). Лаостохи дайн сэрэгые США-гай империалистнуудай улам һүжэрөөжэ, үргэдхэжэ байһые Вьетнамай Демократическа Республикын правительство эрид шангаар буруушааба.

Лаостохи дайн сэрэгые һүжэрөөһэниие буруушааһан Лаосой патриотическа фронтын ЦК-гай мэдүүлгые ДРВ-гэй правительство хүсэдөөр дэмжэнэ гээд мэдүүлгэ дотор тэмдэглэгдэнэ. Лаос, Урда Вьетнам ба Камбоджодохи эзэрхэг түримхэй дайгаа дары болюулха, американ сэрэгүүдые ба США-гай зарасанарай сэрэгүүдые Индохитадһаа бултыень гаргаха эрилтэ США-гай правительствын урда ДРВ-гэй правительство шангаар табина.

Вьетнамай Демократическа Республикада эсэргүү шэнэ дайн сэрэг США-гай түхеэржэ байһые ДРВ-гэй правительство эрид шангаар буруушаагаад, США-гай хорото шэнэ ямаршье ябуулгадань вьетнам арад хатуу харюу дары үгэхэ гээд уридшалан һануулна гэжэ мэдүүлгэ соонь баһа хэлэгдэнэ.

Дайн сэрэгэйнгээ хорото бүхы хойшолонгуудай түлөө харюусалга США-гай правительство, тэрээнтэй нүхэсэгшэд дааха ёһотой гэжэ мэдүүлгэ соо тэмдэглэгдэнэ.

Лаос болон Индохитадта США-гай үүдхэһэн сэрэгэй шэнэ добтолгые эрид шангаар саг соонь үгы хэхыень, США-гай эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү вьетнам, лаос ба кхмер арадуудай тэмсэлые улам хүсэтэйгөөр дэмжэхыень аха дүү социалис оронуудай арадууд болон правительствануудые, эб найрамдалда дуратай хүн түрэлтэниие бүхыдэнь вьетнам арад, ДРВ-гэй правительство уряална.

Лаостохи эзэрхэг түримхэй дайгаа үргэдхэхэдөө США болбол гансашье Лаосто бэшэ, харин бүхы Вьетнамда, Камбоджодо эрхэ бэшэ диилдэхэ гээд мэдүүлгэ доторнь тэмдэглэгдэнэ.

ОАР-ай правительствын түлөөлэгшын мэдүүлгэ

КАИР. (ТАСС). Синайска хахад арал дээрэһээ зарим сэрэгээ Израилиин гаргаа һаань, Суэцкэ каналаар суднаар ябадаг уласхоорондын замые нээхэ тушаа ОАР-ай дурадхаһан үүсхэлые Израилиин эрид сэхэ арсажа байһан ябадал гээд Израилиин парламентда премьер-министр Голда Меирэй хэһэн мэдүүлгые Арабуудай Нэгэдэмэл Республика тоолоно гэжэ ОАР-ай правительствын түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

«Араб гүрэнүүдтэ өөрынгөө эрилтэ баадхаха гэжэ дахин эрмэлзэжэ байһанаа Израиль тэрээгээрэ харуулба».

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙШҮҮЛ СОХИГДОНО

ХАНОЙ. (ТАСС). Добтолон ороһон американо-сайгоной сэрэгүүдэй десантна 23 вертолёдые Урда Лаосто февралиин 10-да Лаосые сүлөөлхын түлөө дайлалдагша арадай армиин зенитчигүүд буудажа унагааба гээд ВИА агентство мэдээсэнэ. Тиин Чаки райондо десант буулгахаяа дайсад болид гээд байнхай.

Февралиин 8-да патриотическа хүсэнүүд Фукобогой райондо американо-сайгоной сэрэгэй гурбан добтолго гэдэргэ сохибо. Тиихэдээ дайсанай 10 вертолёт буудажа унагааһан, хүнүүдыень олоор шархатуулһан байна.

Февралиин 5-һаа хойшо дайсанай 46 самолёт ба вертолёт Урда Лаосто мухарюулагдаба.

Хойто Норвегидэ сэрэгэй һуралсал болоно

ОСЛО. (ТАСС). Канадын армиин нэгэ батальоной һуралсал дүүрэхэ дээрээ оробо.

НАТО-гой эзэрхэг түримхэй сэрэгэй бүлэглэлэй эршэтэй хүсэнүүд гээд тоологдодог—«түймэрэй команда» гэжэ нэрэтэй сэрэгүүдэй тоодо Канадын тэрэ батальон оролсодог юм.

Батальоной хүнүүдынь, техникэнь Канадаһаа Норвеги худар агаараар асарагдаһан байгаа.

Январь һара соо «далайн ябаган сэрэгэй» подразделенинүүдэй һуралсал баһа энэ райондо болоһон байна.

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙ ЯБУУЛГАЯА ЗҮБТҮҮЛХЭЕЭ ҺАНАНА

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Гадаадын хэрэгүүдэй сенатска комиссиин хаагдамал заседани дээрэ гүрэнэй секретарь Роджерс үгэ хэлэбэ. Урда тээнь үгэ хэлэһэн оборонын министр Лэйрддэл адли гүрэнэй секретарьшье Лаосто эсэргүү хэгдэһэн американо-урда Вьетнамай зэбсэгтэ добтолгые зүбтүүлхэ гэжэ оролдоо. Тиихэдээ «США-гай национальна аша туһые хараадаа абаабди, американ сэрэгүүдэй аюулгүй байдалые хангаха, вьетнамизациин программые дүүргэхэ хэрэгтэй» гэжэ хэлэбэ.

Сенадай болон түлөөлэгшэдэй палатануудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэрэг эрхилэгшэ комиссинуудай урда үгэ хэлэхэдээ, оборонын министр Лэйрд иигэжэ мэдүүлээ һэн: «Урда Вьетнамай сэрэгүүдтэ агаарһаа хүсэд дэмжэлгэ «Холбоото Штадууд үзүүлхэ, зорилгоо дүүргээгүй дороо марионеточнэ сэрэгүүд Лаосһоо гарахагүй юм».

Гадаадын хэрэгүүдэй талаар сенатска комиссиин түрүүлэгшэ У. Фулбрайт Вьетнамай дайнай бүри үргэдэжэ байһанда ехээр һанаагаа зобожо байһанаа Роджерсой үгэ хэлэһэнэй һүүлээр элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые үгы хэнэ

КАРАКАС. (ТАСС). 100 мянган үндэгэн, тахяагай 20 тонно мяхан, 100 мянган литр һү Венесуэлэдэ һая үгы хэгдэбэ. Харин тиихэдэнь, Венесуэлын хэдэн мянган зон ходо үлдэжэ байдаг юм. Энэ жэлэй эхеэр тус орондохи эд бараанай үнэ сэн 15 процентээр нэмэбэ.

Элдэб компанинуудай, гол түлэб американ компанинуудай эзэд баяшуул юумэнэй үнэ сэн хүндэрүүлхые оролдожо, эдеэ хоолой зүйл али олон ушарта иимэ аргаар үгы хэдэг.

Зэбүүрхэл ба буруушаалга

НЬЮ-ЙОРК. Американ-сайгоной сэрэгэйхидэй Индохитадтахи дайе дахин һүжэрөөһэндэнь американ профсоюзууд, ниитын элдэб эмхинүүд, жиирэй американецууд дураа гутан буруушаана. Багшанарай профсоюзай Вашингтоной таһагай түрүүлэгшэ Уильям Симонс Вьетнамай дайнһаа ямаршье һургаал Никсонэй правительство абаагүй гэжэ мэдүүлбэ.

Дайнда эсэргүү хүдэлөөндэ эдэбхитэй хабаадалсагша, мэдээжэ киноактриса Джейн Фонда Манкейтын колледжын студентнүүдэй митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Зүүн Урда Азиһаа американ сэрэгүүдые бултыень дары гаргаха эрилтэ табиба.

БЕРЛИН. Индохитадай арадуудай эрхэ сүлөөтэ, бэеэ даанги байдал хамгаалха зорилготойгоор 1954-1962 онуудта баталагдаһан уласхоорондын хэлсээнүүдые эбдэһэн ушарые ГДР тон шангаар буруушаана гээд «Нойес Дойчланд» газетэ бэшэнэ.

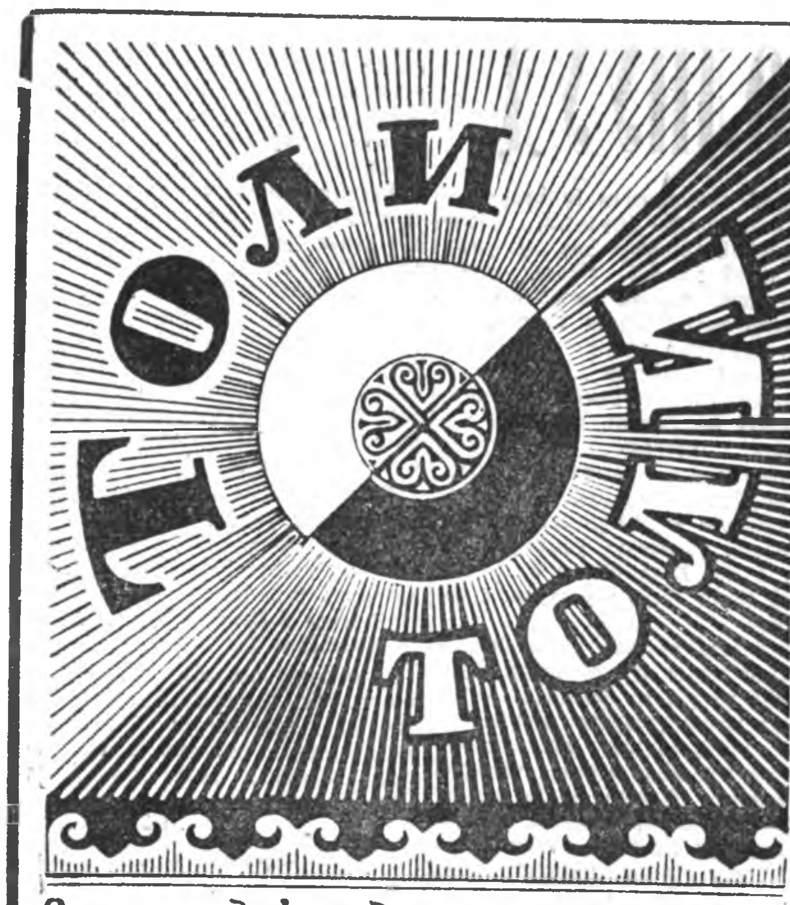
ПАРИЖ. США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдээр дэмжэгдэһэн Сайгоной марионеточнэ засагаархидай сэрэгэй Лаосто добтолон ороһыень Парижай ажалшад зэбүүрхэн буруушаана.

Индохитадай тэмсэгшэ арадуудтай һаналаа нэгэдэлгын олон мянган зоной жагсаал Парижда болобо.

ОСЛО. Норвегиин хүдэлмэришэдэй парти ба Норвегиин профсоюзуудай центральна нэгэдэл Индохитадтахи США-гай эзэрхэг түримхэй дайнай үргэдэжэ байһые буруушааһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Социалис арадай партиин центральна правлени баһал тиимэ буруушаалгаяа мэдүүлбэ.

КАРАКАС. Эндэ болоһон Венесуэлын компартиин ЦК-гай пленумэй делегадууд Лаосто хэгдэһэн добтолгые буруушааба.

Энэ хуудаһандамнай уншагты:

- Залуу наһанай эндүүрэл һэргылэе.
- Монгол зураг тухай бодолнууд.
- Элдэб һонин.

ТҮРЭЛХИДЭЙ ГЭМЭЭР...

Нэгэтэ манай хүршэ бодолгото болон хөөрэбэ:—Ахымни хүбүүн жэл хахадаар эрхээ хаһагдажа, ажалаар заһуулха лагерьта һууха болобол даа. Үелдэг басаганһаань гараа...

— Юу хэлэнэ гээшэбта?—гээд бидэ гайхабабди.

— Тиимэ... Яһалал зохид хүбүүн һэн. Улаан-Үдын 51-дэхи дунда һургуули дүүргээд, үнгэрэгшэ хабар технологическа институтда экзамен барибашье, конкурсоор ороогүй. «Теплоприбор» заводто хүдэлдэг болоһон байгаа,—гэжэ хүршэмнай хөөрэбэ.—Володя...

— Басага буляалдаалтай?

— Һэ... Тиимэ һаань, ойлгосотой һэн бэзэ... Басагантаяа ябатарнь, хоёр хүбүүд хамһаад, гурбадахна сохижо байгаа юм ха. Тиихэлээрнь, Володя гүйжэ ошоод, тэрэ хоёрые һалгаа ха. Өөртөө ортоходоо наншалдаба ха. Хоюулыень таһа сохёо гэнэ. Өөрынгөө наһанай хүбүүдые... Сохёод, басагандаа ерэжэ хэлэдэг юм ха: «Хараба гүш? Намтай үдэшэ орой зайхаа айнаб гэгшэ һэмнайш... Гурбуулан аһаашье һаань, диилдэхэгүй байгааб!» Теэд тэрэ сохюулааша хоёройнь нэгэн бодобогүй гэнэ. Володиин басаган «түргэн туһаламжа» дуудажа, тэрэниие больницада оруулалсаад, Володя шангаар хүрэжэрхёо гээ юм ха. Харин нүгөө хоёр хүбүүдынь (сохилсогшоньшье, сохигшоньшье) өөһэд хоорондоо наншалдаһанаа мэлзэжэрхёо. Тиихэдэнь, Володя гэмтэн болобо. Тэрэ больницада орогшо хүбүүнэй түрэлхид мүргөө... Тингээд сүүдлүүлээ.

Манай хүршэ Володя гэмгүй аад, түрмэдэ ороо гэхэ һанаатай, тиигэжэ түрэлхидыньшье ойлгоо юм ха.

Теэд зарим хүнүүд Володиһоо өөрһөөнь лэ гараа, дуратай басаганайнгаа урда һүрхэй хүн болохо гэжэ бэеэ харуулжа байһаар тиимэ юумэ хэжэрхёо гэлсэнэ.

Улаан-Үдын Советскэ районой арадай сүүдтэ ошожо, Володиин хэрэгээр хөөрэлдэхэдэмнай, эдэ һүүлшынхидэй хэлэгшые зүб гээд, судья иигэжэ нэмэбэ:

— Иимэшүү хэрэгүүд олон. Тэдэнэй дунда басагадай урда бэеэ харуулжа байһаар үнгэрүүлһэн хэрэгүүд нилээд олон байдаг... Дуранһаа эхитэйл даа. Зарим хүнүүд энэ мэдэрэлһээ дали жэгүүр ургадаг, харин нүгөөдүүлынь... гээд—судья һанаа алдана,—теэд хуули соо энээн тухай хараалагдадаггүй, зүгөөр шиидхэбэри зүб гаргахын тула шалтагааниинь хараада абтадаг... Володя хүниие сохёо... Теэд юундэ, ямар зорилготой сохёоб? Тэрэ наншалдаашадые һалгаад, саашалхаяа яагааб? Юундэ оролсооб, тиигэээд юундэ сохёоб?

— Өөрынь хэлэһэнһээ, мүн басаганайнь мэдүүлһэнһээ ойлгоходомнай, тэдэ хүбүүд Володидо халдаа ха юм.

— Харин тэдэ гурбаниинь хэлэхэдээ, наадажа байтарнай Володя ерэжэ халдаа гээ. Нээрээшье наадажа байгаа аалам?

— Хэндэнь этигэлтэйб?

— Иимэ орёо хэрэг тушаа зүб шиидхэбэри абаха гээшэ сүүдэй уялга ааб даа. Тиимэһээ хүнүүдэй мэдүүлһые шалгахаһаа гадна, баримтануудые хаража үзэдэг. Харин баримтань хүниие хайра гамгүйгөөр больницада оротор Володя сохёо гэжэ элирхэйлнэ. Энээхэнэйнгээ түлөө тэрэ гэмээ амсаа,—гэжэ судья хэлэбэ.—Наншалдаа үүдхэһэн гэмыень бултан дээрэ хубаажа хаяад байхада, гэмтэһэн хүн үлэнэл даа. Гэмтээгшэнь Володя...

— Теэд гэмтэ ябадалынь шалтагаантай бэшэ гү? Бэеэ харуулха гээ, дурланги ябаа.

— Энэтнай хууляар хараалагдадаггүй. Дуратай басагаяа аршалжа байтараа гү, үгышье һаа, жүтөөрхэһэндөө, мүн буляалдаад хүниие сохиһон байбалнь, хараада абтаха байгаа.

Бидэ үшөө удаан хөөрэлдөөбди. Теэд Володиин гэмые сагааруулха баримта олдоогүй. Дуратай басаганайнгаа урда бэеэ харуулха арга боломжонуудай дундаһаа наншалдаа шэлэһэниинь — тэрэнэй ямар хүн байһыень элирүүлээ бшуу—Володя хүниие гамнаха хүн бэшэ гэжэ басаганиинь ойлгоо ёһотой.

Хаанаһаа теэд иимэ хүнүүд бидэнэй дунда ябанаб?

Манай һанахада, тэдэнэй хүмүүжэл, болбосоролдо түрэлхидэй зүгһөө тусхай анхарал хандуулагдаагүй байна. Үгышье һаа, тон буруугаар хүмүүжүүлэгдэнэ.

Володиин түрмэдэ ороһон тухай манайда дуулгагша хүршэтэеэ дахин уулзажа хөөрэлдэбэбди.

— Та абгань хадаа Володиёо мэдэнэ ёһотойт. Багадаа үетэнэйнгөө дунда ямараар бэеэ абажа ябадаг һэн хаб? Номгохон, хорогүй гү, али наншалдааша, шалюун ябаһан байжа магад,—гэхэдэмнай, тэрэ иигэжэ хөөрөө бэлэй:

— Хэнээ һажааһан юм, бү мэдэ, наншалдаашань тусгаар һэн. Үетэнөө сохижорхиһон лэ байха. Өөрһөө аха хүбүүдтэй дайралдабал, гэмтэхэ болотороо үнгүүлһэн ерэхэ. Сэхынь хэлэхэдэ, эсэгэнь намдал адли, хэбтэһэн хони бодхоохогүй хүн лэ даа, эхэньшье зөөлэн зантай. Теэд яажа мэдэхэб, эхынь түрэлхид, нагасатанайнь дунда тиимэ хүнүүд ябаһан байгаа аалам?

— Теэд үетэнөө сохёод гү, али сохюулаад ерэхэдэнь, гэртэхиниинь юун гэдэг һэн хаб?

— Урагша абаһыень һананагүйб.

— Сохёошье, сохюулаашье һаань гү?

— Тиимэ юм бэшэ гү... Тэрээндэнь ехээр һаналаа табидаггүй хэбэртэй агша һэн. Бүри бага ябахадаа, нүхэртөө сохюулаад, бархираад ерэхэдэнь, эсэгэнь наада баридаг, харин ахань иигээд наншалдаарай, иигээд шаагаа һаань, ши тиигээд шаахаш гэжэ заажа байгша бэлэй. Юрэдөө, ахаһаань ондоо хүн һанаагаа ехээр зободоггүйл һэн хаш...

Иигэжэ Володиин абга хөөрэбэ. Бидэндэ Володиин сохёодшье, сохюулаадшье ерэхэдэ, гэртэхинэйнь урагша абадаггүй байһан ушар, мүн сохюулаад ерэхэдэнь хүбүүнэйнгээ хорые эсэгынь малтадаг ушар бүхөөр хадуугдаба. Мүнөө хүбүүнэйнгээ түрмын үүдэ татаһан гол шалтагаанда тэдэ дөө зэмэтэй гэжэ хэлэхэ ду... рэнэ. Юундэб гэхэдэ, Во... бага ябахаһаа сэдьхэлые... рүүнээр, хүниие гамнаха... хүмүүжүүлһэн байна. Со... бархираад ерэхэдэнь, бүр... ень малтажа дабһалхадань... хэн сохигшо нүхэртөө яма... ро үһөө зосоогоо занги... Тингээд хүнэй нэгэ шаа... хоёр шаажа һураһан байга... гү?

...Дурлаһан хүбүүд ама... сагадайнгаа урда бэеэ ха... арга боломжоор тоншье ех... шэл даа. Космонавт боло... наб? Үгышье һаа, социа... лай ударник, бэрхэ спо... үнэн сэхэ нүхэр гү, али... уран зурааша, арадтаа... хүн болохо арга байнал. Во... нагаса багаһаа нэгэшье... дажа үзөөгүй. Теэд тэрэ бу... зааханшье дутуу ябадаггүй... гэжэлтэй хирург.

Иимэ һайн һайхан эр... рээ, бэеэ диилэжэ һура... уужам сэдьхэлээрээ тала... басаганайнгаа дура буляа... лодиин мэдэхэгүй байһани... шэлтэй. Тэрэ өөрынгөө гэ... лөө түрмэдэ ороо, эсэгэ,... буруугаар хүмүүжүүлһэнэй... зобобо.

«Наншалдажа байһан аад... нээ мэлзэһэн гурбан хүбү... най Володиие хардаа гээ... бүүмнай наншалдаашадые б... һан хүн аад, гэмтэн бол...—гэжэ түрэлхидэйнь мэдүү... хэлэгдэһэн байна.

Манай һанахада, тэрэнь т... руу мэдүүлгэ. Таанад юу... һанаха байнат?

Д. ЭРДЫН...

Монголой арадай хубисхалай 50 жэлэй ойе угтуулан

ТАЛЫН МАГТААЛШАН

«Холын хадануудые үүлэн холбодог, холын хүнүүд хэрэгээр уулзадаг» гэһэн монгол оньһон үгэ бии.

Хабаровск хотодо танил уран зурааша Батсүхтэй уулзахадаа, дээрэ хэлэгдэһэн оньһон үгэ һанаандам ороо һэн. Би тэрээнтэй Монголдо танилсан нүхэсэһэн хүм.

МОНГОЛОЙ литературын үндэһэ һуури табигша Нацагдоржын **«Минии эхэ орон»** гэжэ олондо мэдээжэ шүлэгтэ хэгдэһэн шэмэглэл зурагууд Улаан-Баатарай уран һайханай музейдэ табигданхай. Тэдэнь үнгэтэ саарһануудые нааажа хэһэн тон һонин, тон онсо маягтай зурагууд. Монголой байгаалиин дабтагдашагүй үнгэ будагууд хуу бии, ногоон хибэсээр хушагдаһан мэтэ дэбисхэртэй тала дайда, ягаабтар манан соо зэрэлгээтэн оршоһон хадануудай үлхөө, сагаан һэеы гэрнүүд, хүб хүхэ огторгойн үндэр майхан, угалзанууд шэнгеэр эндэ тэндэ һуунагтаһан үүлэн...

ЛАМЖАВЫН Батсүх һонин намтартай хүн. 1934 ондо малшанай бүлэдэ түрөө. Бага наһанһаа юумэ зураха дуратай байжа, долоон классай һургуулитай болоходоо, Улаан-Баатарай уран зурагай училищида һурахаяа ороо. Суута монгол зураашад тэрэнэй багшанар болоо: Цультэм тоһон шэрээр зурадаг онолтой танилсуулдаг байгаа, Гаваа уһан шэрээр, карандашаар зуруулжа һургаа, тиихэдэ Ядамсүрэн Монголой үндэһэн зурагай ба арадай уран бүтээлнүүдэй нюусануудые харуулаа.

Һүүлэй һүүлдэ Гаваа өөрөө зуралгын багша болобо. Долоон жэлэй турша соо һургуулинуудта, педучилищида хүдэлхэдөө, шабинараа уран зурагай искусствада дурлуулжа шадаа юм.

Багшалхаһаа гадна, ехэ олон зурагуудые зураа. Теэд дуршэлни үшөөл дуталдана гэжэ ойлгодог байгаа.

Гэбэ яабашье, Батсүх хүүгэдэй уншаха ном эрхимээр шэмэглэхын түлөө соносхогдоһон конкурсдо хабаадажа, 1962 ондо нэгэдэхи шанда хүртэбэ. Монголой уран зураашадай холбоон тэрэниие Советскэ Союзда ерэжэ һурахыень зууршалаа.

ТИИГЭЖЭ Батсүх Хабаровскын багшанарай дээдэ һургуулиин художественно-графическа факультедэй студент болоо. Табан жэлэй туршада Батсүх ород хэлэндэ бэрхэ болохоһоо гадна, уран зурагай мэргэжэлые алишье талаһаань шудалжа, өөрынгөө бэлиг шадабарие яһалаар мүлеэ. Һуралсалайнгаа түгэсхэлдэ **«Морин хуур тухай домог»** гэһэн линогравюра бэлдэжэ, гүрэнэй шалгалтын комиссиин зүгһөө үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн габьяатай.

...Бидэ хоёр тиихэдэ айхабтар баяртайгаар уулзаа һэмди. Танил нүхэдөө дурсаабди. Батсүх хэжэ, зуража байһан юумэнүүдээ харуулаа һэн бэзэ. Линогравюрын талаар тон ехээр мэргэжээ юм байна гэжэ би ойлгоо һэм. Тиихэдээ Батсүх өөрынгөө багшанарые, Романюк, Фетисов гэгшэдые дууряадаггүй, монгол урлалай эрхим ёһо заншалда түшэглэн, тон өөрынгөө маягаар һиилэн зурадаг.

«Гоби» гэжэ зурагыень харахада, уран арганууд олоор хэрэглэгдээгүй шэнги. Үндаа хүрэшэһэн тэмээнүүдэй дүрсэнүүд, зурагай наада талада харуулһан хэдэн халаахай элһэн губиин шэрүүн байгаалиие зураглан харуулна. **«Унаган»** гэжэ зурагынь угаа һонин. Уран зурааша хэдыхэн лэ зурлаахайнуудаар нарай унаганай бохёоронги үе мүсые, саһан дороһоо хүр хагда зулгааха гэжэ ядалсажа байһые зохидоор харуулаа. Бүрбэгэрхэн нарай амитаниие харахадаа ээлүүдгүй хайрладаһаншни хүрэхэ. Балшар наһандаа адуу малые ажаглажа һураһан уран зурааша тиимэ зураг бүтээжэ шадаха бшуу.

ГАДНА Батсүх торгон дээрэ бэрхээр барладаг. Торгон дээрэ зураг барладаг гурим монгол арадай үндэһэн урлалай зүйл гээшэ. Ядамсүрэн хүбүүе тэрэ шадабарида һургаһан юм.

«Обоо» гэжэ зурагынь һонирхолтойшье, гүнзэгы удхатайшье. Обоогой дүрсые хара боро үнгөөр зураад, хажуугаарнь гараһан харгые наранай толоор гэрэлтэжэ байһаар, дээрэхи огторгойе хүб хүхөөр харуулаа. Мүн баһа харгыгаар зурыжа ябаһан автомобилиин дүрсые абаһаар обёорхош.

ХОЙТО Монголой өөрсэ янзын байгаалиие Батсүх **«Һолонго»** гэжэ зурагтаа харуулаа. Хадын оройдо зогсоод, һолонгые шэртэжэ байһан бугануд, саашаа холодон ошоһон ой, хаданууд, сэлмэг огторгой — эдэ бүгэдэ уужам баян орон нютагай дүрэ болон харагдаха юм.

Батсүхтэй яһала удаан хөөрэлдөө һэмди. Тэрэ гэһээршье хэдыхэн жэл үнгэрбэ. Мүнөө уран зурааша эхэ нютагтаа бусанхай, эсэшэ сусашагүйгөөр зурана, шэнэ бүтээлээрээ арад зоноо баясуулна гэжэ дуулагшаб.

Н. КОШЕЧКОВ.
искусство шэнжэлдэг эрдэмтэн.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Л. Батсүхын «Морин хуур тухай домог» гэжэ үлхөө зураһаа хэһэгүүд.

Дондок УЛЗЫТУЕВ

БАЙГАЛАЙ ДҮРБЭН ҺАЛХИН

Байгаалиин дүрбэн сагай
Эрьеэд лэ ерэхэ үеэрнь
Байгалаи дүрбэн һалхин
Һэлгээд лэ баһа үлеэнэ.

Самсаал эгсэ эрьеһээ
Сарма һүрэн бууна.
Баруун хойто зүгһөө
Баржагар долгиды тууна.

Хүнды ехэ Түнхэнһөө
Хүлтүүг хүүен дэбхэрнэ.
Эршэдэн ерэһэн долгид
Эрьеэ түнхии эбхэрнэ.

Дурна зүгэй зүүдэн —
Дуурана далай һэмээхэн.
Дулаан амяраа хүзүүдэн,
Дунгяарна эмээршэн.

Бархан үндэр уулаһаа
Бахархана Баргажан.
Баян омолёор хангалтаад,
Баярлана загаһашан.

Долгидой саанаһаа долгид...
Добтолно эрье тээшэ.
Дэлхэйн ёһо заншалай
Диалектикэнь энэл гээшэ.

ГАЗАРАЙ БААТАР ГАГАРИН

Галаб үедэ гансаардаһан
Гани хүүхэн Һарые
Гал тэргэдээ һуулгажа,
Газараа тойрон гүйлгэхэдэнь,
Хам тэбэрин таалалдан
Халуун һудалынь барнхадажа,
Гамтай нангин нюусыень
Ганзагадаа тээжэ
мордоходонь,
Тэнгэриин хүүгэд атаархалдан
Тэргэтэ хүбүүе даллажа,
Тоомгүй нюдөөр эмнилдээ,
Торгон пулаадаар һэбилдээ.
Галабай бүтүү маные
Гаталан зүргэ гаргааша,
Ган булад хүлэгөөрөө
Газар һарые холбоошо,
Совет орондо мүндэлһэн,
Суурхажа олондо мүнхэрһэн
Галта одоной командир
Газарай баатар Гагарин.

Б. ДЫШИНОВ.

ХОЁР ЭТЮД

ҺЭБХЕЭН

Нютагаймни алишье шэгшэгһээ тобойжо элеэр харагдагша түг үндэр Һэбхеэн уламни. Сэсэн үбгэнэй толгой шэнги оройешни, тэнюун үргэн шарайешни холын нютагуудаар сэдьхэлдээ ходол абажа ябааб. Бүри бага наһанһаамни намайе ээлһэн нэгэ бодолоо хадагалһан зандааб. Аяар тэрэ хүхэрэгшэ үндэрһөөшни нютагаа хараха гэһэн хүсэлни мүнөөшье унтараагүй. Наһатай болохо тумамни энэ эрмэлзэл ойндомни дахин дахин һэргэн, сэдьхэлдэмни амар заяа үзүүлхэеэ болинхой.

Оройдошни гараа һаа, Хэжэнгынгээ талые хаймадан хараха шадалтай болохол һэн хаб. Тэндэ намда ямаршье дурамбай хэрэгтэй бэшэл һэн. Бүри хол... барга сагһаа һубариһан үл... олон жэлнүүдэй элдэб үйлэ, т... хэнүүдээр хагшалһан нютагай... байдал обёорхо байгааб. Ах... лаар бурьялһан эдэ үдэрнүү... хайшаа шэглэһые, алад хо... ерээдүй сагта ямар нүлөө үзү... хые эндэһээ баһал хаража мэд... арга байгаал ёһотой.

Үгсүүр даа, холохон даа ор... дошни хүрэтэр, Һэбхеэн уу... Зориг хэрэгтэй, хүсэн хэрэг... Хэзээ нэгэтэ шинии оройһоо ... жэнгынгээ талые хаймадан ... ха хубитай байха аабзаб гэ... найдагшаб.

ХАРГЫДА

Автобусто һуужа, Буряад оронойнгоо холо ойрын нютагуудаар аяншалха ехэл дуратай хүм. Ямар нэгэн шууд хэрэгэй гаража, заабол самолёдоор гү, али эмхи зургаанай хүнгэн машинаар ябаха сагай тудахада, балайшье баярлаадхидаггүйб.

«Яараад даараха» гэлсэгшэ — үлүүсэ мэгдэһэн, яараһанай хэрэг оройдоошье үгы гэжэл бодогшоб. Зарим хүнүүд «сагнай хубилаа, хамаг юумэн түргэн мүртэй болоо» гэжэ ходол хэлэхэ дуратай байдаг. Тиимэнь тиимэшье юм аабза. Энэнь хэндэшье мэдээжэ. Харин юухэ юухэгүй урагшаа харайлгашахаяа тэгүүлжэ, унаага тагзага гэлдээшэд харгын хани боложо шадахагүй, балай мүртэй зон бэшэ гэжэ ойлгогшоб. Тиимэ даа.

Дэншээ, тооһотойшье байгуу... үе-үе хабшуу уйтаншье бол... жан — автобусоор ябахада х... тэй һайн даа. Үбгэн залуугүй б... тандаа «замшан» гэһэн нэгэн ... рэ зэрэгтэйгээр, харгыдаа тох... доһон ушаралнуудта дууһан... нэгэн адли хамаатай, саашаа то... ошохо бүрез «нэгэн амитай»... лонхой хүхинэжэ ябахаш ... Нютаг дайдын һайханиие хар... хубилалтануудаарнь гайх... ажалшан зонойнь хөөрөө ш... жа, мэдээгүйгөө мэдэжэ, ойл... гүйгөө ойлгожо, аян замдаа ... шархаһанаашье мартажархи... галгиюлжал ябахаш, зориһон ... зартаа болзорто сагтаа бул... раал хүрэхэш.

Иимэл ёһондонь хамта гэ... бултан соо автобусоор хар... ябаха дуратай хүм даа.

М. БАТОИН.

БЭЛИГТЭЙ МАСТЕР

Дмитрий Егорович Ананьев хорин табан жэлэй саада тээ үшөө гүлмэрхэн үхибүүн ябахадаа, Улаан-Үдын гуталай мастерскойдо хүдэлхөөр ерэһэн юм. Тэрэ үеын бишыхан мастерской мүнөө ехэ комбинат болотороо хүгжэжэ, тиихэдэ ажалладаг Митя хүбүүн мүнөө ёһотойл мастер болоо даа. Тэрэнэй нэрэ алдар хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангадаг комбинадай Хүндэлэлэй самбарта бэшээтэй байдаг.

Олон жэлэй туршада нэгэл ажалдаа хүдэлхэдөө хүнүүд дүй дүршэлтэй, шадабаритай болодог. Тэдэнэй нэгэн гутал оёдог мастер Д. Е. Ананьев болоно. Дми... Егоровичой оёһон гутал хо... шанар һайнтай. Тэрэ халаа... гаа нормые 1,5 дахин үлү... дүүргэнэ.

Хорёод жэл соо олон за... шуулые тэрэ өөрынгөө «эди... дидэ» һургаа. Нүхэр Анань... өөрынгөө мэргэжэлдэ һург... хүбүүд багшатаяа мүнөө мү... сэн ажаллажа ябадаг юм. Ко... нис ажалай ударник, ахамад... хэр Дмитрий Егорович уран ... райнгаа бэлиг шадабаряар ст... хана.

Н. ХАЗАГАЕВ.

Спорт

Мүрысөөндэ мордобо

Алас-Дурна зүгэй зонын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн Благовещенск хотодо февралиин 15-һаа эхилбэ. Россиин Федерациин зунай табадахи спартакиадын программада оруулагдаһан баскетболой энэ мүрысөөндэ зонын эхэнэрнүүдэй эрхим команданууд сугларба. Эндэ Яхадай, Буряадай АССР-нүүдэй, Шэтын, Амарай, Камчаткын, Магаданай, Сахалинай областьнуудай, Приморнин, Хабаровска хизаарнуудай суглуулагдамал командануудай спортсменкэнүүд чемпионой нэрэ зэргэ хэдэн үдэрэй туршада буляалдаха юм.

Манай республикын суглуулагдамал командада «Труд», «Буревестник», «Спартак», «Локомотив» бүлгэмүүдэй, «Забайкалец», ЛВРЗ-гэй спортын клубуудай эрхим спортсменкэнүүд оруулагдажа, зонын мүрысөөндэ хабаадалсахаар һаяхан аян замдаа мордобо.

Манай корр.

Баскетбол

ЧЕМПИОН ҮШӨӨ ТОДОРООДҮЙ

Нааданай дүрбэдэхи үдэр. Өөһэд өөһэдынгөө бүлэгтэ эрхимлэжэ, түрүү һуури эзэлһэн гурбан команда түгэсхэлэй тулалдаанда хүрэжэ ерэһэн байна. Эдэнэр лэ зонынгоо чемпионой нэрэ зэргэ хоёрдохи үдэрөө буляалдажа ябана. Уржа үдэшэлэн манай республикын суглуулагдамал команда Хабаровска хизаарай спортсменүүдтэй наадажа, олоной анхарал татаба. Юуб гэхэдэ, түрүүшын үдэр Приморнин спортсменүүдтэ шүүгдэһэн Хабаровска хизаарайхид манай командатай наадажа эхилэн сасуугаа, шүүхэл гэһэн зорилго урдаа табиһан.

...Наадан түлэг дундаа оронхой, хоёр командын баскетболистнууд бүмбэгээ буляалдажа байгаад талмай дээгүүр нишэ тиишээ һүрэлдэхэ, харайлдаха юм. Зүгөөр табло дээрэ 20:9 гэһэн тоо аржышаба. Эндэ Хабаровска хизаарайхид арбаад очкогоор шүүжэ ябаһандаа урма зоригтойхоноор добтолжол мэдэнэ. Манай командын спортсменүүд Бабенко, Савицкий, Лисин, Хазов гэгшэд айлшадтаа шүүгдэхэгүйе оролдон, баһал бүхы хүсэ шадал, техникээ элсүүлжэ мэдэнэ. Тиигэ тиигэһээр түрүүшын хахадай дүүрэтэр нааданай тоо 24:19, 30:21, 41:35 болоод байгаа һэн. Харагшад өөрынгөө командын шүүхые хүсэһэн, хоёрдохи хахадта шадабаряа харуулха байһандань найдаһан, эрхим добтолго хүлеэһэншье байгдаа. Теэд зоно соогоо эрхим гэгдэжэ сууда гараһан Хабаровскын спортсменүүдэй хаанашье ябахадаа амжалта түйладагынь мэдээжэ. Тиибэ яабашье һаань, Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командын спортсменүүд дүрөө үгэхэгүйе оролдоһон, эрмэлзэһэншье байха юм. Нааданай хоёрдохи хахадта нээрээшье шанга тулалдаан боложо, ордондо сугларагшадаа баясуулна, хүлгөөнэшье. Хоёр командын тренернүүд хэдэ хэдэн минута болоод лэ спортсменүүдээ һэлгэжэ, наадаяа бүришье шанга добтолго, хамгаалгатай болгоно. Манай эрхим баскетболистнууд Хазов, Бабенко, Савицкий гэгшэд добтолхо бүридөө очко асараашье һаа, өөһэдынгөө корзина руу харюугай бүмбэгэ алдаха юм. Нааданай эхин, тэн багаар добтолго, хамгаалгаяа бага зэргэ һуладхаһан Буряадай спортсменүүдэй тэрэнээ хүсэлдүүлжэ яда ядаһаар байтар, наадаха саг дүүрээ. Тингэжэ 81:74 гэһэн тоотойгоор манай спортсменүүд айлшадтаа шүүгдэһэн байна.

Үсэгэлдэр мүрысөөнэй һүүлшын нааданда манай республикын суглуулагдамал команда Приморнин хизаарай спортсменүүдтэй наадаа. Мүн энэ үдэр Амарай, Камчаткын, Сахалинай, Шэтын областьнуудай спортсменүүд удаадахи һуурнин түлөө хоорондоо наадаһан байна.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Энээниие дуулаа һэн гүт?

СИБИРИИН АГУУЕХЭ ЗАМ

Дүрбэн зуун жэлэй саада тээ, Иван Грознын үедэ, ородууд Ураалай шэлые анха түрүүшынхеэ дабажа, тэрэнэй зүүн талада гараһан байгаа. Ермагай толгойлдог эрэлхэг зоригто багахан отряд Кучум хаанийе дайгаар дараад, «мэдэгдээгүй байһан Сибириин хан түрые» эзэмдэһэн юм. Үшөө зуун жэл үнгэрөөд байхада, манай газар үзэн аяншалагшад Номгон океан хүрөөд, казак Атласов гэгшэ Камчаткые олоһон.

Харгы замай үгы байһан ушар Сибирь болон Алас-Дурные хүгжөөхэ хэрэгтэ удаан саг соо һаад тохеолдуулһан байгаа. Зуун жэлэй саада тээ Петербургһаа Камчатка хүрэтэр ошохо болоходоо, гадаада далайгаар Африкые тойрон (тиихэ үедэ Суэцкэ канал үгы байһан) тамардаг байһан гэхэ. Тэрэнь хуурай газараар ябаһанда орходоо һураггүй дээрэ байһан.

Сибиреэр ябажа, Алас-Дурна орохо түмэр зам хэрэгтэй болобо. Энэ асуудал алдар суута Муравьев-Амурский гэгшээр табигдаһан байгаа. Тэрэнэй байха үедэ холын заха хизаар нютагуудай захиргаанай болон экономическа түбүүдые холбоһон бишыхан һалаа харгынууд баригдажа эхилһэн юм.

Ерээдүйн Сибириин агууехэ замай барилгын түрүүшын шулуун 1891 оной майн 19-дэ (хуушан литээр) Владивостогто дэбдигдэһэн байгаа. Тэрэнэй барилга хоер захаһаа нэгэ доро эхилһэн юм. Зам баригшадай хүдэлхэдөө хэрэглэхэ зэр зэмсэг: мори тэргэ, ябаган тэргэ, хүрзэ, хайлаа байһан. Сэрэгэй саперууд харгы барилгашадта ганса нэгэн ерэжэ туһалхадаа, тэдэнэй харгы хааһан байгаа хабсагай хэмхэлдэг байһан гэхэ.

Барилгын түрүүшын жэлдэ 386 модоной зайда түмэр харгы табигдаа. Удаадахи жэлдэнь долоон зуун модондо, 1895 ондо 1250 километр утатай харгы баригдаа.

Сибириин гол мүрэнүүд дээгүүр хүүргэнүүд табигдаа гэбэл: Енисей мүрэн дээрэ — 850 метр, Обь мүрэн дээрэ 730 метр утатай хүүргэ баригдаһан байна.

1899 оной декабриин 16-да дэлхэй дээрэхи эгээн ута түмэр харгы бологшо Сибириин агууехэ зам нээлгын еһолол болоһон байгаа. Байгалые тойрон 290 модо утатай эгээл бэрхэшээлтэй газарта харгы табигдангүй үлэһэн байха юм. Тиимэһээ тэрэниие саг зуура пароходоор, үбэлынь ледоколоор гаталдаг байба. Байгалые гаталха хэрэгтэ найман хоног хэрэгтэй болодог байһан. Тэрэ үедэ Москваһаа аяар 20 сүүдхэ соо ябажа хүрэдэг байгаа. 1904—1905 онуудай ород-япон дайн Байгалые тойроһон харгын барилгые түргэдхөө.

Мүнөө үедэ реактивна самолет аяншад болон арадай ажахын ашаае Москваһаа Владивосток хүрэтэр хэдэхэн часай туршада абаашадаг болонхой. Гэбэшье Сибириин агууехэ зам өөрынгөө удха шанарые мүнөөшье алдаагүй. Россин үргэн ехэ, байгаалиин баян нөөсэтэ газарнуудые холбоһон түмэр замай олон һалаа харгынууд Сибириин тала дайдаар зурына.

(Календарьһаа абтаба.)

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Ажал хүдэлмэриин амжалтатай байхада» гэһэн Г. Аникинай статья. «СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ. «Үдэр бүри урагшатайгаар» гэһэн фоторепортаж.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Аймагай табан жэл» гэһэн ниитэ гаршаг доро тусхай материалнууд.

Гурбадахи хуудаһанда: «Монголой арадай революциин 50 жэлэй ойдо» гэһэн статья. «Мүрысөөнэй эршэ шангадана» гэһэн В. Николаевай статья. Хилын саанаһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: субботын үдэрэй заншалта хуудаһанай материалнууд.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАМ... УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: ...часһаа «Чук ба Гек» гэһэн ... бүүдтэ зорюулагдаһан ура... ханай фильм. 18.50 мину... «Сэлэнгэ» гэһэн телеви... журнал. 19.50 минутаһаа «... ля» гэһэн субботын прогр... 20.50 минутаһаа концерт. 2... минутаһаа 00.50 минута хүр... Москваһаа дамжуулга. 21.30 ... нутаһаа орон доторхи һонин. 2... минутаһаа «13 стулнууд» ... үнгэтэ телевидениин дамжу... 22.45 минутаһаа «Эфир соо... луушуул» гэһэн дамжуулга. 0... минутаһаа «Юрэ бусын Аме... гэһэн хоёрдохи дамжуулга.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-54, приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редактора—62-62, ответ. секретаря—50-52. зам. ответ. секретаря—66-76, отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—64-36, 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленности и строительства—61-35, советского строительства и быта—69-58, культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, информации—34-05, общественная приёмная—56-62, машинное бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Үдэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР Н-02348. Заказ № 88...